

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”Att finnas till i ur och skur”

En studie om familjehemssekreterares upplevelser och föreställningar
om avbrott i familjehemsplaceringar

Malin God & Matilda Liljenberg

Kandidatuppsats, SOPA63

VT2015

Handledare: Weddig Runquist

Abstract

Authors: Malin God and Matilda Liljenberg

Title: “Through thick and thin” A study about family home social workers experience and conception of disruptions in family foster care.

Supervisor: Weddig Runquist

Assessor: Marcus Knutagård

The aim of this study was to examine family home social workers experience and conception of unplanned as well as planned disruptions in family foster care. We also wanted to investigate the main reasons of disruption identified by family home social workers, and how they are managed. Another aim was to investigate how family home social workers work with children, biological parents and foster parents post-disruption. Data was conducted during seven semi-structured interviews with family home social workers from five municipalities in the south of Sweden. In this study we used Social constructivism as a perspective to understand the collected data, and the analysis is based on the concept of institutional logics from the New Institutional Theory and Attribution theories. The Attribution theories describe the cause of an event or behavior to help people understand the world. Overall we could determine that unplanned disruption and relocation is a failure for all parties involved in a foster care placement. In conclusion we found that matching is a crucial aspect in preventing disruptions, and that poor matching are causing disruptions. Furthermore, adequate and sustained communication between children, foster parents and social services plays a key role in preventing as well as managing disruptions.

Key words: unplanned disruption, planned disruption, family foster care, family home secretary.

Förord

Vi vill tacka alla för den hjälp och stöd vi fått i slutförandet av denna uppsats. Framförallt vill vi tacka de familjehemssekreterare som hört av sig och deltagit i intervjuer till vår studie. Sist men inte minst vill vi också tacka vår handledare Weddig Runquist för stort engagemang och stöd under arbetets gång.

Helsingborg, maj 2015

Malin God

Matilda Liljenberg

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	5
1.1 PROBLEMFÖRMULERING	5
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	7
1.3 AVGRÄNSNING.....	8
2. FAMILJEHEMSVÅRDEN – EN BAKGRUND	9
2.1 DEN SOCIALA BARNAVÅRDEN.....	9
2.2 LAGBESTÄMMELSER OCH MÅLSÄTTNINGAR	9
3. KUNSKAPSLÄGET.....	11
3.2 INTERNATIONELL FORSKNING.....	13
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	16
4.2 ATTRIBUTIONSTEORIN	18
5. METOD OCH METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN	20
5.1 Val av metod	20
5.2 URVALSPROCESS.....	21
5.3 GENOMFÖRANDE AV INTERVJUER.....	21
5.4 METODENS FÖRTJÄNSTER OCH BEGRÄNSNINGAR.....	22
5.5 METODENS TILLFÖRLITLIGHET.....	23
5.6 BEARBETNING OCH ANALYS AV MATERIALET	24
5.7 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	25
5.8 ARBETSFÖRDELNING	25
6. RESULTAT OCH ANALYS.....	26
6.1 FÖRESTÄLLNINGAR	26
6.1.1 Beskrivning av oplanerade avbrott.....	26
6.1.2 Beskrivning av planerade avbrott.....	27
6.2 ERFARENHETER AV OPLANERADE OCH PLANERADE AVBROTT	28
6.2.1 Orsaker.....	28
6.2.2 Förekomst och instabilitet.....	30
6.2.3 Problem och reaktioner	31
6.2.4 Vad som händer sen.....	34
6.3 ATT FÖRHINDRA OPLANERADE AVBROTT	36
6.3.1 Möte och relationers roll	36
6.3.2 Samsynslogik.....	37
6.3.3 Utbildning och stöd	39
6.3.4 Att matcha rätt.....	40
6.4 SAMMANFATTNING INSTITUTIONELLA LOGIKER.....	42
7. AVSLUTANDE DISKUSSION.....	43
7.1 SLUTSATS.....	43
7.2 AVSLUTANDE REFLEKTIONER	45
REFERENSLISTA.....	46
BILAGA 1 INFORMATIONSBREV.....	50
BILAGA 2 INTERVJUGUIDE.....	51

1. Inledning

I Sverige finns det enligt Statistiska centralbyrån (2013) ungefär två miljoner barn (dvs. under 18 år). Omkring 22 600 av dessa kan eller får inte av olika anledningar bo hemma hos sina föräldrar (Socialstyrelsen 2014). När föräldrar eller vårdnadshavare brister i sitt ansvarstagande för sina barn läggs ansvaret över på kommunen. ”Socialnämnden ska verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden” (5 kap. 1 § socialtjänstlagen [SoL] SFS 2001:453). Socialtjänstens ansvar är att åtgärda och uppmärksamma utsatta barn och familjer och det är kommunerna som ansvarar för att barnet får en god vård (Andersson & Sallnäs 2012; 6 kap. 1 § SoL). Begreppet utsatthet syftar på barn och familjer som har en besvärlig social situation och levnadsförhållanden, och dessa barn placeras i familjehem eller på institution med stöd av antingen SoL eller genom tvångsomhändertagande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Familjehem är den vanligaste placeringsformen i Sverige. Antalet familjehemsplaceringar i Sverige har under det senaste årtiondet ökat, år 2004 var ungefär 10 900 barn placerade i familjehem jämfört med 13 600 år 2013 (Socialstyrelsen 2014; Socialstyrelsen 2005; Socialstyrelsen 2013). Familjehem är ett hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot bland annat barn för stadigvarande vård och fostran och där verksamheten utförs yrkesmässigt (3 kap. 2 § socialtjänstförordning [SoF], SFS 2001:937). Familjehem tar emot barn under en kortare eller längre period och huvudprincipen är i de allra flesta fall att barnet så snart som möjligt ska återförenas med sina biologiska föräldrar (prop. 2002/03:53; Höjer 2012).

Det finns flera orsaker till att barn kan behöva placeras: omsorgssvikt hos föräldrarna, andra allvarliga brister i hemmiljön eller barnets egna beteendeproblem är några faktorer som gör att barn har rätt till eller behöver placeras externt, till exempel i familjehem (Skoog 2013; Andersson & Sallnäs 2012). Placeringar kan ske med vårdnadshavares samtycke enligt SoL eller utan samtycke enligt LVU.

1.1 Problemformulering

Alla placeringar i familjehem fullföljs inte och en del leder därför till något som vi i föreliggande undersökning har valt att benämna som *avbrott*. Det finns ingen entydig definition av avbrott utan det har getts många skilda innebörder (Jönson 1995). Avbrott kan ske både planerat och oplanerat. En vanlig förekommande beskrivning av oplanerade avbrott, som är dominerande inom forskningen, är Vinnerljungs et al. (2001) begrepp *sammanbrott*.

Författarna beskriver det senare som att vården avslutas oplanerat och plötsligt och på ett sätt som det inte var tänkt från början eller planerat från socialtjänstens sida, dvs. att någon av parterna avbryter placeringen och vården spricker. Detta leder antingen till en ny placering eller att barnet flyttar tillbaka till sina biologiska föräldrar. Planerade avbrott avser planerade flyttningar och byten av vårdmiljöer, barn som exempelvis flyttar från jourhem till ett mer permanent familjehem eller återvänder hem till sina biologiska föräldrar (Skoog 2013). Planerade avbrott både har och utstrålar en positiv intuition. Avbrottet är planerat av socialtjänsten för att barnet ska få en bättre situation, exempelvis en mer stabil placering eller återförening av syskon. Trots att avbrottet inte sker plötsligt, som vid ett oplanerat avbrott, kan det ha en negativ påverkan på barnet eftersom även dessa avbrott innebär ett byte av barnets hemmiljö. Med detta i åtanke har vi även ett intresse av att undersöka planerade avbrott.

Att bo i familjehem ska ge barnen en tryggare och bättre uppväxt men avbrott är ofta ett problem och något som kan leda till fler placeringsavbrott i framtiden. Stödet från samhället till familjehem är idag inte tillräckligt, vilket leder till att situationen för placerade barn i familjehem inte är så stabil som hade varit önskvärd (Socialstyrelsen 2012b). Oplanerade avbrott är vanligt förekommande i socialt arbete och enligt Vinnerljung, Sallnäs och Kyhle Westermark (2001) avslutas cirka 50 procent av alla familjehemsplaceringar inom fem år genom sådana avbrott. Forskning kring avbrott i familjehemsplaceringar i Sverige är väldigt begränsat. Utöver Vinnerljungs forskning (1996a; 1996b; 2001) har Skoog (2013) skrivit en avhandling om förekomsten av instabilitet i samhällsvården för barn och hur de förstår och upplever instabiliteten. Hennes studie visar att barn i olika åldrar upplever olika typer av instabilitet och att svårigheter som barnen hade innan en placering i samhällsvård ofta fortsätter efter att de blivit placerade. Slutsatsen är att effektiviteten i familjevården inte är den allra bästa. Barnen i studien beskriver även en önskan efter stadiga och nära relationer med vuxna och de har även en önskan om att känna sig hemma någonstans. Riskfaktorer för sammanbrott är framför allt själva placeringsformen i familjehem men också asocialt beteende hos tonåringen, psykiska problem och att barnet varit med om sammanbrott i tidigare placeringar (Vinnerljung, Sallnäs & Kyhle Westermark 2001)

Skoog (2013) konstaterar vidare att planerade byten av vårdmiljöer inte är särskilt studerat men i hennes studie framkom det att barn som många gånger hade varit med om planerade byten i vårdmiljöer, upplevde det värre än oplanerade avbrott i vården. Barnen upplevde det som svårt på grund av att de tvingades flytta från ett hem de trivdes i. *Planerade* byten av

vårdmiljöer kan ses som en instabilitet som är en integrerad del i samhällsvården vilket kan vara ett skäl till att det inte finns mycket forskning om det och därför är en intressant aspekt av familjevården att studera (ibid). *Oplanerade* avbrott visar på instabilitet i samhällsvården och leder till att många barn får en instabil livssituation. Planerade byten av vårdmiljöer eller oplanerade avbrott säger ingenting om insatsen har fått neutrala, positiva eller kanske t.o.m. negativa effekter. Men det är ändå en viktig aspekt i hur utfallet av insatsen blir för den kommun som är vårdansvarig (Vinnerljung, Sallnäs & Kyhle Westermark 2001).

De senaste åren har kritik riktats mot hur vården av unga har genomförts och fortfarande genomförs från flera parter (Höjer 2012; Sallnäs 2012). Många som tidigare varit placerade i familjehem har berättat om grava missförhållanden som vanvård, kränkningar och misshandel. År 2006 tillsatte regeringen därför Vanvårdsutredningen med det uttalade syftet att granska och kartlägga vanvård och övergrepp i samhällsvården. Utredningen visar i sina betänkanden att det historiskt har funnits mycket vanvård och att tillsynen i samhällsvården varit dålig och bristfällig (SOU 2009:99; SOU 2011:61). År 2010 startades Upprättelseutredningen vars uppdrag var att ge förslag till "hur en upprättelseprocess för enskilda som utsatts för övergrepp och vanvård i den sociala barna- och ungdomsvården under perioden 1920-1980 kan utformas" (SOU 2011:9). I sistnämnda utredning framhålls, att vanvård inte bara är ett historiskt problem, utan ett problem som alltjämt är pågående. Ungefär en procent av de barn som placerades under 2008 och 2009 har utsatts för allvarliga missförhållanden i sina vårdmiljöer. Den siffran handlar om kända fall och förmodligen finns det ett stort mörkertal. Det som påvisas i Vanvårdsutredningen (SOU 2009:99) visar ingen "generell giltig bild" av samhällsvården som helhet och det var inte heller utredningens uppdrag. I sina placeringar har många barn haft det bra och mötts av kärlek, värme och god omsorg (Höjer 2012; Sallnäs 2012).

Mot bakgrund av den allvarliga kritik som riktas mot den sociala barnavården är det därför intressant att undersöka avbrott utifrån familjehemssekreterares perspektiv för att få en kompletterande bild och förståelse av hur socialtjänsten hanterar detta problem. Vilken typ av åtgärder vidtas för att förebygga avbrott i placeringar? Hur arbetar socialtjänsten med planerade och oplanerade avbrott och vilka erfarenheter finns?

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att utifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt undersöka familjehemssekreterares föreställningar och erfarenheter av planerade och oplanerade avbrott i familjehemsvården och

vad som enligt deras mening framstår som de huvudsakliga orsakerna till avbrotten samt hur de hanterar dessa.

Syftesformuleringen kan brytas ned i nedanstående frågeställningar:

- Vilka föreställningar har familjehemssekreterarna om oplanerade och planerade avbrott?
- Vilka erfarenheter har de av avbrott i placeringar?
- Hur ser familjehemssekreterare på bakomliggande orsaker till avbrotten?
- Hur beskriver familjehemssekreterarna bemötandet av det placerade barnet, familjehemsföräldrar och biologiska föräldrar vid avbrott?

1.3 Avgränsning

Studien avgränsas geografiskt till fem kommuner i södra Sverige.

2. Familjehemsvården – en bakgrund

I det här avsnittet ges bakgrund till den sociala barnvården, familjehemsvården och om lagar och förordningar som reglerar familjehemsvården.

2.1 Den sociala barnvården

När barn placeras utanför det egna hemmet brukar det benämnas samhällsvård. Staten har via kommunerna tagit över ansvaret för vårdsnaden om barnen även om de biologiska föräldrarna vanligtvis behåller vårdsnaden om barnet (Andersson & Sallnäs 2012). Den sociala barnvården har olika former. I Sverige kan unga som behöver få vård utanför det egna hemmet placeras i jourhem, familjehem eller Hem för vård eller boende (HVB). Ett Jourhem är ett hem som drivs av privatpersoner som vid återkommande tillfällen tar emot barn för tillfällig och kortvarig vård (SoL 6:6). En placering i ett jourhem får inte vara längre än två månader om det inte förekommer särskilda skäl. Ett HVB hem är en institution som bedrivs av socialtjänsten. HVB hem kan drivas av kommuner, bolag, föreningar, stiftelser eller enskilda individer och tar emot barn för stadigvarande vård och behandling. Idag sker en privatisering av HVB-hem och allt fler hem drivs idag i privat regi (Socialstyrelsen 2012a).

Familjehem, dvs. privata hem som tar emot barn för vård och fostran, är den vanligaste formen av placeringar. Familjehemmen utför uppdrag åt kommunen och drivs således av “vanliga” personer (3 kap. 2 § SoF). Traditionen med familjehemsvården i Sverige är lång och är en viktig del av samhällsvården. De ersätts med ett arvode som är av olika storlek beroende på hur stort arbetet beräknas vara. Intentionen som lagstiftarna har haft under hela 1900-talet har varit att barn bör placeras på familjehem och inte på HVB-hem. I förarbetena till 1982 års socialtjänstlag klargjordes att målet var att institutionsvården skulle minska och att fler barn istället bör placeras i familjehem. Då ändrades också benämningen från fosterhem till familjehem. Det blir idag allt svårare att hitta familjer som vill ta på sig uppdraget att bli familjehem och samtidigt ökar barn som är i behov av en placering (Höjer 2012).

2.2 Lagbestämmelser och målsättningar

Den ursprungliga socialtjänstlagen (SFS 1980:620) antogs 1980 och trädde i kraft 1982 i samband med socialtjänstreformen. SoL har allt sedan dess succesivt skärpts genom att nya lagbestämmelser och principer har tillkommit och utvecklats. Socialsekreterarna i myndighetsutövning har ett diskretionärt handlingsutrymme till följd av SoL:s karaktär som ramlag, men omfattningen kan variera betydligt mellan olika kommuner (Åström 1988). Även socialtjänstarbetet i övrigt bedrivs naturligtvis på varierande sätt ute i landets kommuner,

vilket gör att metoder för utredning och rekrytering av familjehem ser olika ut i olika kommuner (Höjer 2012). I förarbetena till 1980 års lag framgår vilka principer som ska vara vägledande för socialtjänstens arbete som helhet. De är principerna om helhetssyn, frivillighet och självbestämmande, normalisering, kontinuitet, flexibilitet och närhet. Den överordnade principen i socialtjänstlagen är principen om barnets bästa som ska vara central i allt arbete och alla andra principer kan få stå tillbaka för barnets bästa (Socialstyrelsen 2012a).

Barn kan placeras i samhällsvård med beslut från antingen Socialtjänstlagen (SoL) eller Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). I första hand ska barn placeras och ges vård genom socialtjänstlagen. I SoL:s 6:e kapitel finns bestämmelser om vård i familjehem. I SoL sjätte kapitel framgår det att:

Socialnämnden skall sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett familjehem eller i ett hem för vård och boende. Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård. Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt hemmiljön. (6 kap. 1 § SoL)

En placering enligt SoL är frivillig och sker efter samtycke av föräldrarna och när barnet är över 15 år av barnet själv. En placering kan ske mot föräldrarna och barnets vilja om socialtjänsten anser att barnet behöver vård på grund av brister i omsorgen eller om barnet utsätter sin hälsa och utveckling för skada genom exempelvis beroendeframkallande medel eller socialt nedbrytande beteende. Anses det då att barnet behöver vård men föräldrarna inte samtycker är det möjligt att omhänderta barnet med tvång enligt 2–3 §§ LVU.

Oavsett vilka de legala grunderna för placeringen är ska familjehemmet vara noggrant utrett och socialtjänsten ska ha godkänt att barnet får placeras i familjehemmet eller HVB-hemmet. Vid val av familjehem ska man alltid försöka placera syskon tillsammans och även följa SoL:s närhetsprincip, dvs. att barnet ska placeras så nära ursprungliga hemmet som det är möjligt. Vid placering av ett barn ska det också först undersökas om barnet kan placeras hos en släkting eller närstående till familjen vilket brukar benämnas nätverkshem (Socialstyrelsen 2012a; Höjer 2012). Målet med familjehemsplaceringarna är att de ska pågå under så kort tid som möjligt och att barnen så snart det är möjligt ska återförenas med sina föräldrar igen (Höjer 2012).

3. Kunskapsläget

I detta kapitel redogörs för tidigare forskning och annan kvalificerad kunskapsproduktion med avseende på avbrott i familjehemsplaceringar. För det ändamålet har vi använt oss av Lunds universitets olika databaser som LUBsearch, EBSCOhost, Libris, Lovisa och men även Google Scholar. Vi har också sökt på Socialstyrelsens hemsida och studerat referenslistor på de olika forskningspublikationer som vi har tagit del av. De sökord vi har använt oss av är bland annat följande: ”Sammanbrott i familjehemsplaceringar”, ”avbrott i familjehemsplaceringar”, ”disruption in fostercare”, ”social workers fostercare breakdown”. Detta kapitel är uppdelat i rubrikerna nationell och internationell forskning. I redogörelsen för det nationella kunskapsläget förekommer till viss del global forskning. Nedan görs en genomgång av den svenska forskningen om avbrott i familjehemsplaceringar. Den svenska forskningen är relativt begränsad medan internationell forskning har pågått i omkring 40 år och är betydligt mer omfattande (Westermarck Kyhle, Vinnerljung, Sallnäs 2002). Orientering av det internationella kunskapsläget är naturligtvis inte fullständigt utan här berörs enbart en viss del och med betoning på sådan forskning som anknyter till vår forskningsfråga. Forskning om socialsekreterares upplevelser och erfarenheter av avbrott i samhällsvården har varit svårt att hitta i databaserna. Därför har vi valt att undersöka kunskapsläget av tidigare forskning om avbrott i familjehemsplaceringar.

I svensk forskning används ofta termen *Sammanbrott* för att beskriva oplanerade avbrott i familjehem, medan det i internationell forskning talas om *service outcome* eller *foster care breakdown*, vilket avser att säga något om i vilken utsträckning socialtjänsten genomför de insatser för vilka de ansvarar. Ett sätt att värdera de insatser som socialtjänsten har ansvar för är att undersöka i vilken omfattning de faktiskt genomför den *service* som de ansvarar över (Vinnerljung, Sallnäs & Westermarck 2001). Forskning kring sammanbrott baseras till största del på barnvårdsakter, medan studier som utgår från andra källor är mycket begränsade i Sverige. Ett annat svagt forskningsområde är planerade vårdbyten, vilket kan ses som ett slags planerat avbrott. Det finns stora kunskapsluckor och mer forskning behövs inom dessa områden (Skoog 2013).

3.1 Nationell forskning

En av de allra första svenska studierna om sammanbrott i familjehem är gjord av Håkan Jönson (1995) på uppdrag av Socialstyrelsen. I studien undersöktes andelen placeringar som bryter samman samt förekomsten av faktorer som antogs ha en koppling till ett ökat antal

sammanbrott. Studien omfattade 141 akter med lika många barn och med totalt 189 placeringar. Barnen var placerade under år 1988 och 1989 och har följts under cirka fem år. Resultaten visade att 43 procent av barnen hade varit med om minst ett avbrott under den undersökta femårsperioden och av det totala antalet undersökta placeringar var det 44 procent som avslutades i oplanerade avbrott. Resultatet antydde att det fanns en ökad risk för oplanerade avbrott om barnet före placeringen påvisat beteendeproblem. Detta är något som har bekräftats i Sinclair, Wilson & Gibbs (2005) undersökning, där de undersökt omkring 600 barn och medhavande fosterföräldrar och socialarbetare, under en period av 14 månader för att studera varför vissa placeringar är framgångsrika medan andra inte är det. Jönsons (1995) studie visade att barnets ålder också var en avgörande faktor; äldre barn tenderade att ha en högre sammanbrottssekvens. Risker var likaledes större om barnet hade varit placerat sen tidigare. Jönsson (1995) för även en diskussion där han ifrågasätter om oplanerade avbrott enbart är negativt. Han lyfter fram forskning som påvisar argument både för och mot, bland annat Hansson och Knutssons (1987) studie *Åtgärd familjehemsplacering*. Sistnämnda forskare har intervjuat ungdomar som varit med om oplanerade avbrott där flertalet tyckte att det var bra att placeringen avbröts då nästa placering blev bättre. Jönsson (1995) framhåller vidare, att det är omständigheter som hör samman med barnet och placeringen som är avgörande om det oplanerade avbrottet tyder på ett misslyckande eller ej.

Bo Vinnerljung är professor i socialt arbete med fokus på utsatta barn och den sociala barnavården. Genom åren har han genomfört ett flertal olika kvantitativt inriktade studier om familjehemsvården, bland annat om hur fosterbarnen har det som vuxna efter sina placeringar (Vinnerljung 1996;1996a). Han har tillsammans med Sallnäs och Westermarck Kyhle (2001) gjort en studie om sammanbrott i tonårsplaceringar, som visar på omfattande problem i den sociala barn och ungdomsvården. Deras undersökning visar att oplanerade avbrott (sammanbrott) är en relativt vanlig förekomst och att det finns ett flertal faktorer som kan öka risken för detta. Dessa kan bland annat vara placeringsformen, asocialt beteende och psykiska problem hos barnen. Om flera riskfaktorer förekommer tillsammans ökar de risken för ett oönskat resultat.

Återplaceringar av barn i samhällsvård är en del av de planerade avbrotten. Om detta har ett forskarlag skrivit två artiklar (Vinnerljung, Öman & Gunnarsson 2004; Vinnerljung, Hjern & Öman 2004). Resultaten visar att återplaceringar är vanligt bland framför allt tonåringar men också om vårdperioden varit kort. Deras studier förstärker också bilden av tonåringar i dagens

samhällsvård, nämligen att många flyttas runt och har haft fler än en placering (Vinnerljung, Öman & Gunnarsson 2004). Barn som flyttas runt mellan olika familjehem och sina biologiska föräldrar benämner Sinclair, Wilson & Gibbs (2005) för *serial parenting*. De menar att *serial parenting* leder till instabilitet i vården men att detta är något som är svårt att undvika då det finns en moralisk syn om att barn ska bo med sina biologiska föräldrar.

Socialstyrelsen (2012b) har undersökt förekomsten av oplanerade avbrott i familjehemsplaceringar bland yngre barn och barn som varit långvarigt placerade. Långvarigt placerade barn är de som bodde i familjehem när de var tolv år gamla och som bott där mer än fyra år. Resultatet visar att cirka 25 procent av placeringarna avbröts i förtid. Det var mer vanligt med avbrott bland långvariga placeringar än bland de yngre barnen, 24 respektive 13 procent. I 45 procent av fallen var det familjehemsföräldrarna som tog initiativet till att avsluta placeringen och bland de yngre barnen var det även vanligt att deras biologiska föräldrar tog initiativ till detta. De långvarigt placerade barnen hade i genomsnitt bott i familjehemmet under tio år vid avbrottsstillfället, medan tiden för de yngre barnen i genomsnitt uppgick till fem månader. Avbrotten tenderade att öka om barnet hade beteendeproblematik eller tidigare hade varit med om avbrott (ibid).

Skoog (2013) har i sin avhandling undersökt instabilitet i den offentliga vården för barn med avseende på både planerade och oplanerade avbrott. I avhandlingen används dock termerna sammanbrott och planerade byten av vårdmiljöer. Undersökningen är gjord i två delstudier där den ena omfattar en granskning av socialtjänstakter i Västernorrlands län och den andra intervjuer med tolv barn som har upplevt avbrott i placeringarna. Resultatet visar att barn i olika åldersgrupper är med om olika typer av instabilitet. Oplanerade avbrott är vanligast bland tonåringar medan barn i förskoleåldern oftare utsätts för planerade avbrott. Utifrån hela åldersgruppen avslutar två av tre barn sina placeringar på grund av instabilitet och avbrott. Skoog (2013) skriver om konsekvenser som denna typ av avbrott får utifrån ett barnperspektiv, där barnets relation till vårdnadsgivaren är avgörande för hur svårt de upplever flytten

3.2 Internationell forskning

I Danmark har det genomförts en större forskningsstudie om sammanbrott i samhällsvården av Tine Egelund et al. (2010). Studiens övergripande syfte var att undersöka förekomsten av avbrott i ungdomsplaceringar både med avseende på familjehem och andra institutionella miljöer. Forskarlaget menar att perspektivet på samhällsvården behöver utvecklas och det

behöver finnas en helhetssyn på avbrott i familjehem. Det finns flera olika faktorer på olika samhällsnivåer som bidrar till kvaliteten på ungdomarnas placeringar. I studien framkommer bland annat att strukturella och politiska förhållanden påverkar stabiliteten i placeringar. Hög personalomsättning och många byten av socialarbetare för barnen påverkar stabiliteten negativt (Ward 2009; Rostill-Brokes et al. 2010). Brist på tid och begränsade resurser leder till att många placeras akut och utan ordentlig förberedelse och utredning, vilket är något som socialarbetarna upplever som ett problem och dilemma i sitt arbete (Egelund et al. 2010).

Brown och Bednar (2006) har gjort en studie om familjehemsföräldrars syn på avbrott i placeringar där de har intervjuat 63 familjehemsföräldrar. De lyfter fram två faktorer som bidragande till att det blir avbrott i placeringar: brist på information om barnet från socialtjänsten inför en placering och bristfälligt stöd under placeringen. I studien framkommer det även att familjehemsföräldrarna upplever att orsaken till instabilitet är dåliga matchningar och att familjehemmen inte kan tillgodose barnens behov. Goda matchningar är något som även Sinclair, Wilson & Gibbs (2005) tydliggör som viktigt. Författarna menar att avbrott inte bara beror på barnet och familjehemmet som enskilda individer, utan också hur de interagerar och fungerar tillsammans. Matchning, tillpassning och affinitet är relaterade till avbrott och utfall i placeringar. Matchning handlar om hur barnet och familjehemsföräldrarna matchar tillsammans och tillpassning hur barnet anpassar sig till hur familjen gör saker och hur det kommer överens med familjemedlemmarna. Till sist berörs frågan om affinitet, hur och om barnet känner samhörighet med alla i familjen (ibid).

I intervjuer med professionella i Egelund et al. studie (2010) framgår det att relationen med den unge är central och viktig för att kunna uppnå en bra placering. Ungdomarna tycker dock sällan att bra relationer till de professionella hinner utvecklas och ser därför inte dessa förhållanden som viktiga för att det ska kunna bli en bra placering. Helen Rostill-Brokes et al. (2010) försöker förstå barnens, fosterföräldrarnas och socialarbetarnas erfarenheter av avbrott i familjehem. De har i studien pratat med 21 barn, deras socialarbetare och familjehemsföräldrar om deras erfarenhet av avbrottet. Vid placering av ungdomar upplevde socialarbetarna ett dilemma. De förväntades ge och leva upp till idealet att ge vård efter ungdomarnas behov när de i själva verket arbetade i en verksamhet med begränsade resurser. Socialarbetarna lyfter även fram att de känner sig klandrade och maktlösa när en placering slutar i avbrott (Rostill-Brokes et al. 2010).

Ward (2009) undersöker barns erfarenhet av instabilitet i placeringar och har gjort en longitudinell studie, där hon följt 242 barn som varit placerade i familjehemsvård i mer än 12 månader. Ward menar att planerade avbrott kan vara både positiva och negativa för de placerade barnen. Positiva i den bemärkelsen att det kan leda till en mer stabil placering, att barnen placeras med sina biologiska syskon eller fosterföräldrar de passar bättre med. Ward (2009) menar dock att avbrott och omplaceringar även kan vara negativa om de görs för att exempelvis frigöra en dyr resurs för någon annan ungdom. Risken kan också vara att barnet hamnar i en period av limbo, där barnet ständigt flyttas runt istället för att hamna i en varaktig och stabil placering. Även om planerade avbrott och omplaceringar inte är lika förödande som oplanerade avbrott, så är frekventa omplaceringar och avbrott, oavsett bakomliggande orsaker, inte till gagn för ungdomar och inte utan negativa konsekvenser (Ward 2009). I både lagstiftning och praktik finns det ett antagande om att barn mår bäst av att bo med sina biologiska familjer (Ward 2009). Ward och likaså Sinclair, Wilson & Gibbs (2005) menar att instabiliteten i familjehemsvården till viss del kan vara en konsekvens av detta. För att när barn placeras i familjehem är planen att det ska vara temporärt och med målsättningen att barnet ska kunna återvända hem så fort som möjligt.

4. Teoretiska utgångspunkter

Denna studie har ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Perspektivet genomsyrar hela studien, från val av metod till tillvägagångssätt och syn på individen och kunskap.

Socialkonstruktivism innebär enkelt uttryckt ett ifrågasättande av till synes självklara förgivetantaganden. En utgångspunkt är att ”verkligheten” är socialt konstruerad (Sahlin 2013). Forskaren har inga universella förklaringsanspråk på ”verkligheten” (Agevall 2012). Socialkonstruktivism är ett kritiskt perspektiv och en grundläggande princip är att inte godkänna det naturliga i sociala fenomen. Under den till synes naturliga ytan på företeelser finns det komplicerade sociala och mänskliga intressen och påverkan (Wenneberg 2001). Det går inte att skildra eller komma åt verkligheten direkt utan all kunskap är socialt konstruerad (Sahlin 2013). Mot den bakgrunden är det relevant att undersöka en grups bild av, perspektiv på eller tal om ett visst fenomen, till exempel familjehemssekreterares syn på vad som enligt deras uppfattning är att se som ett ”planerat” respektive ”oplanerat” avbrott av ett barns vistelse i familjehemmet. Verkligheten är inte vad den först ser ut att vara på ytan. Socialkonstruktivism bjuder in till att studera saker och ting på ett annorlunda sätt (Wenneberg 2001). De teoretiska utgångspunkterna vi har i vår studie är begreppet institutionella logiker i nyinstitutionalism och attributionsteorier. Vi vill undersöka familjehemssekreterares erfarenhet och hantering av avbrott. Institutionella logiker har som mål att förklara organisatoriska beteenden, föreställningar och handlingar. Därför tycker vi att begreppet institutionella logiker är lämpligt att använda i vår studie. I en analys kan begreppet användas för att förstå meningen som individer i en organisation förser sina handlingar med (Thornton & Ocasio 2008). Valet av attributionsteori växte fram efter genomgång av vårt material där vi såg att många respondenter beskrev avbrott som ett misslyckande. Attributionsteorier är användbara för att ge en förklaring till varför en händelse sker. För att förstå varför respondenterna beskriver avbrott som ett misslyckande och andra orsaker på avbrott känns valet av attributionsteori relevant.

4.1 Institutionella logiker

Institutionella logiker är ett begrepp inom Nyinstitutionalism eller nyinstitutionell teori som den också benämns. Teoribildningen uppstod på 1970-talet i USA som ett alternativ till den dominerande synen att teknologi, resurser och rationella anspråk är centralt i relationen mellan organisationen och dess omgivning. I det nyinstitutionella synsättet betonar istället det ömsesidigt sociala och kulturella beroendet mellan organisationen och omgivningen och

framhäver legitimitet och meningssammanhang. År 1977 publicerade John Meyer och Brian Rowan artikeln *Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony*, vilken brukar ses som starten på den nya teoribildningen (Johansson 2002). Inom teorin finns det många olika analytiska begrepp men för att förstå vårt material har vi valt att använda oss av institutionella logiker.

Institutionella logiker är vedertagna föreställningar och organiserade principer som både är handlingsinriktade konkreta praktiker och symboliska konstruktioner (Linde 2013). Friedland och Alford (1991) ser institutionella logiker som socialt konstruerade mönster av materiella praktiker, antaganden, värderingar och trosföreställningar. Dessa används av människor och organisationer för att producera och reproducera sin materiella tillvaro, organisera tid och rum och det ger den sociala verkligheten en mening. Institutionella logiker är också källor till legitimitet och ger en känsla av ordning och kontinuitet när de bland annat kommer till en individs upplevelser och möjlighet till att agera självständigt och utifrån egen vilja. Logiker är något de tror på och har antagit för att nå institutionens mål. Ett av huvudantagandena i institutionell teori är att värderingar, intressen, identiteter och antaganden om organisationer och personer, är inbyggda i de rådande institutionella logikerna. Det gör att en medarbetare i en organisation vet hur de ska göra och arbeta för att nå målen. Beslut och utfall i organisationen beror på samverkan mellan individens egen kapacitet och möjlighet till inverkan och den institutionella strukturen. Rådande institutionella logiker både begränsar och möjliggör hur organisationerna och individerna arbetar i det dagliga arbetet. Institutionella logiker kan jämföras med underliggande principer som påverkar en organisations handlingar. Organisatoriska beteenden beror alltså främst på de institutionella logiker som finns (Thornton & Ocasio 2008).

Glynos (2008) delar in institutionella logiker i tre grupper: politiska, sociala och fantasmatiska. De politiska logikerna är den förståelse som finns för den historiska utvecklingen i en organisation och hur händelser sker och förändras. De sociala logikerna däremot är de normer, regler och uttalade och outtalade principer som de underliggande principerna består av och vad som kategoriserar organisationer. Den ger normer och outtalade regler mening. Fantasmatiska logiker används för att förstå varför och hur händelser sker. Då ser man på förklaringar och anledningar som ligger bakom en viss händelse medan den politiska logiken ser till själva händelsen som helhet (ibid).

Det kan finnas flera konkurrerande institutionella logiker i en och samma verksamhet. Konkurrerande logiker kan vara en förklaring till institutionell förändring och social utveckling. Utifrån vårt material skulle två konkurrerande logiker exempelvis kunna vara logiken om resurser och logiken att alltid arbeta för principen om barnet bästa (Thornton & Ocasio 2008). Många organisationer är öppna, det vill säga, att människor kommer och går. Därmed sker det ständigt en kommunikation med omgivningen och det gör att det i organisationen kan finnas flera institutionella logiker. Detta kan leda till en liten grad av osäkerhet och det kan i en del fall inte vara självklart över vilken logik som är, ska eller bör användas (Linde 2013).

4.2 Attributionsteorin

Fritz Heider (1958) är den person som sägs ha lagt grunden till attributionsteorins framväxt i boken *The Psychology of Interpersonal Relations*. Utifrån hans observationer har sedan ett antal attributionsteorier utvecklats (Angelöw & Jonsson 2000). Angelöw & Jonsson (ibid.) beskriver Attributionsteorier som kognitiva teorier som handlar om hur vi människor kommer till insikt om oss själva och andra. Detta görs genom att människor förklarar situationer eller andras beteende med orsaker och motiv för att få en mer sammanhängande bild av verkligheten. Denna process brukar kallas för attribution, att man till vardags tillskriver människor identitet, egenskaper och orsaker bakom beteendet. Exempelvis om en person tilltalar dig snäsigt så funderar du kring varför han eller hon var otrevlig. Är hon allmänt otrevlig av sig eller har det hänt något annat som orsakat denna vresighet? Processen grundar sig i att vi människor lättare vill kunna förstå vår verklighet och göra den mer förutsägbar. Om vi vet orsaken till det som händer så kan vi förutse kommande företeelser av liknande slag och får således en ökad kontroll för vad som kommer att ske. Förklaringarna som vi tillskriver olika personers beteenden påverkar också vårt eget beteende. I exemplet ovan handlar vi olika gentemot personen beroende på förklaringen på hennes beteende (Angelöw & Jonsson 2000; Lundh, Montgomery & Wearn 1992).

Självbetjänande attributionsfel eller Hedonic bias innebär att människor vanligen attribuerar positiva händelser till sig själva och misslyckande till orsaker som är externa (Weiner 1999). Om någon exempelvis skriver en tenta och klarar den vill denne gärna förklara det med att han eller hon är smart men om personen misslyckas är det bekvämt att skylla på provets uppbyggnad eller att läraren hade ställt upp för hårda krav. Weiner (1999) menar att detta kan kopplas till Pleasure-and pain-principen. Genom att attribuera framgångar till sig själv förstärks den egna självbilden och på samma sätt försvarar man eget genom att förklara

misslyckande med yttre faktorer. Heider (1958) beskriver detta som egocentrisk attribution som innebär att människor attribuerar misslyckande till att man inte ville, inte försökte, eller på omgivningen istället för på själva förmågan. Detta görs som sagt eftersom det förra inte påverkar självkänslan medan det senare gör det. Heider diskuterar vidare attribution av framgång och attribution av misslyckande. Om det endast är en person av många som når framgång eller misslyckande tillskrivs det nämnda person. Om det däremot är många eller alla i en stor grupp som når framgång eller misslyckande, attribuerar vi framgången eller misslyckandet till själva uppgiften eller omgivningen.

5. Metod och metodologiska överväganden

I detta kapitel redogör vi bland annat för val av metod, urvalsprocessen och tillvägagångssätt vid exempelvis insamling av empirin. Vidare belyser vi vissa metodologiska och forskningsetiska överväganden samt studiens tillförlitlighet.

5.1 Val av metod

Val av metod hänger samman med syftesformulering och frågeställningarnas utformning. Kvalitativa studier används när målet bland annat är att förstå eller undersöka människors upplevelser och erfarenhet av olika fenomen (Bryman 2008). Vi har valt en kvalitativ forskningsansats, eftersom vi anser att den bäst svarar mot vårt syfte och våra frågeställningar.

Till skillnad från kvantitativa studier, som fokuserar på att mäta, är den kvalitativa forskaren mer intresserad av att tolka, beskriva och förklara (Bryman 2008). I kvalitativ metod är den kunskapsteoretiska ståndpunkten tolkningsinriktad och då ligger tyngden på att förstå den sociala verkligheten och hur personer i en specifik miljö tolkar denna (Bryman 2008). I den kvalitativa intervjun är målet att försöka förstå ett fenomen ur respondenternas synvinkel, eller undersöka föreställningar av sociala problem osv. (Kvale & Brinkman 2009). Med en kvalitativ metod får du därför möjlighet att undersöka fenomen som är svåra att uppfatta direkt, som exempelvis känslor, tankar, uppfattningar, intentioner och hur samhällsfenomen opererar. Detta är en av metodens stora fördelar och bra om du är intresserad utav den typen av empiri (Ahrne & Svensson 2008).

Utifrån vårt syfte att förstå familjehemssekreterares erfarenheter, bemötande och föreställningar av avbrott i familjehem har vi gjort semistrukturerade intervjuer med familjehemssekreterare på deras respektive socialtjänstkontor. Genom att göra semistrukturerade intervjuer är det möjligt att få en bredare bild med rikare nyanser och dimensioner än när intervjun är gjord utifrån strukturerade frågeformulär (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011). Den här formen av intervjuer valdes för att kunna utgå från samma frågor, formulerade i en intervjuguide, till alla respondenter men ändå kunna ställa följdfrågor. I en semistrukturerad intervju finns det möjlighet till en högre grad av flexibilitet med möjlighet att ställa nya frågor, angripa nya ämnen och perspektiv under intervjuens gång (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011).

5.2 Urvalsprocess

Vilket urval som behöver göras i en studie är helt beroende av vilket syfte och forskningsfråga den har. För att få en hög trovärdighet i studiens resultat är det viktigt att redogöra för hur urvalet av undersökningspersoner har gjorts (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2010). I denna studie har vi haft sju semistrukturerade intervjuer med sex familjehemssekreterare och en barnsekreterare från fem olika kommuner.

Urvalet är målstyrt, eller selektivt som det också brukar benämnas, vilket innebär ett strategiskt och icke-slumpmässigt urval. Detta används när avsikten är att försöka skapa kongruens mellan urvalet och de forskningsfrågor studien har. Urvalsmetoden används även i det fall forskaren vill intervjua människor som bedöms vara relevanta för att få svar på de övergripande frågeställningarna (Bryman 2008). Valet av familjehemssekreterare är naturligt, eftersom det är denna professions erfarenheter och föreställningar om avbrott som vi avser att undersöka. Snöbollsurval är ett angreppssätt inom målstyrt urval som innebär att forskaren via tips och rekommendationer från till exempel intervjupersoner letar sig fram till andra personer som kan vara lämpliga forskningspersoner att tillfråga. En variant av denna urvalsmetod använde vi för att få kontakt med några av respondenterna via enhetschefer på familjehemsenheterna som därefter vidarebefordrade våra förfrågningar till familjehemssekreterarna.

Den ursprungliga tanken var att söka oss till sex kommuner i södra Sverige. Urvalet av dessa gjordes utifrån Socialstyrelsens (2014) statistiksammanställning om antalet påbörjade heldygnsplaceringar bland sydsvenska kommuner år 2013. Utifrån denna lista valdes tre kommuner som hade det minsta antalet placeringar i procent per 1000 barn och tre kommuner som hade flest. Tanken med detta var att det skulle vara intressant att se om det fanns någon skillnad i deras erfarenheter av avbrott i familjehem.

Arbetet med att rekrytera familjehemssekreterare att delta som forskningspersoner inleddes med telefonsamtal och utskick av informationsbrev via mejl. Familjehemssekreterarna var många gånger svåra att nå och många samtal krävdes innan vi fick svar. På grund av tidsbrist tackade några familjehemssekreterare nej och i det läget kontaktades slutligen två kommuner till. Urvalet av dessa senare kommuner gjordes utifrån tillgänglighetsprincipen.

5.3 Genomförande av intervjuer

Som framgår ovan har vi genomfört sju enskilda intervjuer i totalt fem kommuner. I två av dessa deltog vardera två respondenter men i övriga enbart en per kommun. Att det blev två

från dessa beror på att de erbjöd sig att ställa upp med två respondenter som vi valde att tacka ja till. Samtliga intervjuer genomfördes på familjehemssekreterarnas arbetsplats, antingen på deras kontor eller i ett samtalsrum.

Fyra av intervjuerna delade vi upp mellan oss på grund av tidsbrist, medan resterande tre intervjuer genomfördes av oss tillsammans. Under intervjuerna som gjordes tillsammans turades vi om att ha huvudansvaret. Den som hade det huvudsakliga ansvaret ledde intervjun medan den andra koncentrerade sig på att ställa följdfrågor. Detta var något som respondenten informerades om innan intervjun påbörjades för att undvika konfundering. Respondenterna informerades muntligen om anonymisering av respondenternas och kommunens namn samt att de när de som helst kunde avböja att besvara en viss intervjufråga. Samtliga respondenter godkände att intervjun spelades in och intervjuerna varade omkring 45 minuter.

Inför våra intervjuer utformade vi en intervjuguide utifrån våra frågeställningar.

Intervjuguiden kan ses som ett stöd under intervjun, frågorna som ska ställas är formulerade på förhand men ordningen för hur frågorna ställs i själva intervjusituationen kan komma att variera. I två av intervjuerna hade respondenterna inte arbetat i verksamheten särskilt länge, mellan två till fyra månader och i dessa intervjuer fick frågorna till viss del anpassas och av naturliga skäl kunde inte alla besvaras fullt ut. Utöver detta var det inget större oförutsett som inträffade utan resterande intervjuerna fortlöpte som planerat.

5.4 Metodens förtjänster och begränsningar

Semistrukturerade intervjuer används i stor utsträckning vid intervjuer i kvalitativt inriktad forskning, då den har många fördelar men också vissa svagheter. En fördel är att forskaren kan vara mer flexibel och undersökningens fokus kan anpassas efter de ämnen som dyker upp under intervjuens gång (Bryman 2008).

De begränsningar som finns i en intervjusituation är att mötet vare sig är symmetriskt eller spontant, eftersom det är intervjuaren som söker information av respondenten. Situationen kontrolleras och definieras av forskaren (Kvale & Brinkman 2009). Det är forskaren som bestämmer frågorna och kan påverka respondenten, eller som sociologen Marie Carlson (2002) skriver i sin avhandling: "... den reciprocitet¹ som presenteras från intervjusituationer är trots allt högst selektiv i den meningen att det är forskaren som väljer utsnitt och sammanhang". En intervjusituation innebär alltid en social relation där forskaren och respondenten skapar en berättelse tillsammans. I intervjusituationens struktur finns det olika

---

¹ Ömsesidighet (Nationalencyklopedin)

förväntningar inbäddade och forskaren måste därför försöka förstå och reflektera över den sociala relationen i intervjusituationen och innebörden av sin egen närvaro. Både forskaren och respondenten deltar i berättandet och båda påverkas av berättelsens innehåll (Carlson, 2002). Under intervjun skapar parterna därmed en gemensam kunskap, vilket enligt Carlson (2002) är ”en ständig kritisk påminnelse om att data inte enbart ’samlas in’ utan snarare ’produceras’ av forskare och beforskade” (s.54).

5.5 Metodens tillförlitlighet

I forskning krävs det att undersökningen har en viss grad av reliabilitet och validitet för att den ska ha en god kvalitet. Validitet hänvisar till studiens trovärdighet och öppenhet. Det handlar om studiens giltighet och om metoden undersöker det som den påstås undersöka. Reliabilitet handlar om hur pålitlig och tillförlitlig studien är. Tillförlitligheten hör samman med möjligheten till få samma resultat med oförändrad undersökningsmetod vid en annan tidpunkt (Bryman 2008). Begreppen har dock fått stark kritik inom den kvalitativa forskningen eftersom de är svåra att tillämpa i kvalitativa studier (Ryen 2004). Ryen (2004) skriver att Lincoln och Guba därför har utvecklat fyra andra kriterier att använda vid bedömning av kvaliteten i kvalitativ forskning:

Trovärdighet	Diskuterar studiens tillförlitlighet och om den undersöker det den påstås undersöka
Överförbarhet	Diskuterar om det är möjligt att generalisera studien till andra sociala miljöer
Pålitlighet	Diskuterar om en likadan studie kan få samma resultat
Konfirmerbarhet	Ifrågasätter studiens objektivitet och neutralitet

Det viktigt att överrensstämelsen är god mellan de iakttagelser som forskaren gör och de teoretiska begrepp denne utvecklar för att skapa trovärdighet i en studie (Bryman 2008). Överförbarhet har vi uppnått genom att ha utförliga beskrivningar om studien i detta kapitel under urval och genomförande. Genom noggranna beskrivningar får läsaren information för att själv kunna avgöra om resultatet kan överföras till andra miljöer. Pålitlighet handlar om det är möjligt att replikera studien och få samma resultat och om forskarens dokumentation av data och metod. Det är omöjligt att replikera vår studie och få samma resultat eftersom den är gjord i en social miljö som ständigt är under förändring (Ryen 2004). Det går inte att frysa sociala människor och miljöer och därför kan resultaten aldrig bli desamma. För att öka pålitligheten spelades intervjuerna in och transkriberades. Används inte bandspelare under

intervjun blir tillförlitligheten i studien låg (Bryman 2008). Konfirmerbarhet används istället för de traditionella begreppen objektivitet och neutralitet. Vi beaktar detta genom att redovisa hur studien har genomförts. Det är dock svårt att påvisa och något som alltid kommer vara ett föremål för diskussioner vid kvalitativa undersökningar (Ryen 2004).

5.6 Bearbetning och analys av materialet

Efter att empirin har samlats in ska den analyseras. Studiens empiri består av sju intervjuer. Intervjuerna har spelats in på diktafon och därefter transkriberats ordagrant. Eftersom vi har genomfört transkriberingen själva har vi fått en god helhetsbild över vårt material, idéer över hur det kan tolkas och redan då fått en bra bild över vad i materialet som var viktigt för vår analys. I denna studie har vi gjort en kvalitativ innehållsanalys som syftar till att beskriva och tolka textinnehåll. Detta kan göras på två nivåer. Det första och även vanligaste är att se till den bokstavliga betydelsen av analysmaterialet, dvs. det manifesta. Det andra tillvägagångssättet är att man analyserar det latent alltså den underliggande meningen av materialet. En manifest innehållsanalys syftar till *vad* som sägs och det latent till *hur* det sägs. I vår studie har vi huvudsakligen analyserat det manifesta innehållet men till viss del även det latent. Därför är vårt val av en innehållsanalys lämpligt (Lindgren 2011).

Som ett led i analysen har vi kodat och tematiserat intervjumaterialet. Kodning står för en del av analysen och efter kodningen behöver forskaren fortfarande tolka materialet, vilket kan göras genom att fokusera på betydelsen av materialet som har kodats och beskriva kopplingar mellan koder (Bryman 2008). För tolkning av materialet har vi använt våra analytiska begrepp institutionella logiker och attributionsteorier. Vid arbetet med kodning och tematisering läste vi igenom materialet var för sig för att sedan tillsammans jämföra vad vi kommit fram till enskilt. Vi arbetade tillsammans fram olika teman. Berörda citat lyftes sedan ut och placerades under respektive tema med olika färger för var intervju. Vi sammanfattade därefter varje tema muntligt och citat som berörde det centrala innehållet valdes ut till analyskapitlet.

I resultat- och analyskapitlet återges olika citat från intervjuerna. Detta görs i syfte att belysa och tydliggöra de teman som vi har kunnat identifiera, skapa en helhetsbild och levandegöra framställningen genom att själv låta respondenterna komma till tals. Att ha med citat i analysen förstärker också undersökningens tillförlitlighet (Ryen 2004), samtidigt som läsaren själv kan göra egna tolkningar i förhållande till våra egna. När delar av ett uttalade har tagits bort används denna markering: (---). Citaten i analysen har försiktigt redigerats utan att innehållet har förändrats. Att läsa ordagranna transkriberingar och talspråk är svårt och därför

gjorde vi citaten mer läsvänliga genom att tagit bort upprepningar och stryka icke verbala uttryck som exempelvis ”va” och ”ehh”.

5.7 Etiska överväganden

I utförandet av alla forskningsstudier är det viktigt att vara noggrann med forskningsetiken och de etiska övervägandena. Forskningsetik handlar om relationen mellan forskaren och de deltagande personerna i studien. Vid forskning som handlar om människor och relationer mellan människor blir etiska frågor alltid aktuella. De etiska frågorna handlar om hur du ska handla moraliskt rätt och gott (Ahrne 2011). Under forskningsprocessen har vi beaktat Vetenskapsrådets (u.å.) fyra forskningsetiska principer: informations-, konfidentialitets-, samtyckes- och nyttjandekravet. Principerna har tillämpats på följande sätt under forskningsprocessen:

Information om studiens syfte har skickats ut på mejl i form av ett informationsbrev till tänkbara intervjupersoner (bilaga 1). I detta brev upplystes de om deras frivilliga deltagande samt om avidentifieringen av namn i den färdiga uppsatsen. Innan intervjuerna påbörjades påmindes de om de forskningsetiska principer som tillämpas. I efterhand beslöt vi oss för att ge respondenterna fiktiva namn och kommunerna likaså. Vid transkribering har vi använt oss av fiktiva bokstäver och sett till att ingen utomstående har kommit åt vårt material. För att uppfylla nyttjandekravet har vårt material endast använts för att färdigställa uppsatsen. Samtliga ljudfiler och intervjuutskrifter kommer att destrueras när uppsatsen är examinerad.

5.8 Arbetsfördelning

Under arbetets gång har vi arbetat i varsin dator i Google docs. Google docs är en kostnadsfri tjänst som Google erbjuder där man kan dela och skriva i samma pågående dokument. De större och mer omfattande delarna av uppsatsen, exempelvis problemformulering, resultat och analys samt slutdiskussion, har vi arbetat med tillsammans medan mindre delar som exempelvis olika delavsnitt i metodkapitlet har delats upp och skrivits av oss var för sig. Allt material är dock genomarbetat av oss båda och där vi givit varandra återkoppling på varandras texter. Flertalet intervjuer har genomförts tillsammans, förutom i två kommuner där vi var tvungna att dela upp oss för att hinna med att göra intervjuerna. Transkriberingen delades upp mellan oss och där vi gjorde hälften var. Analys och kodning har genomförts tillsammans.

6. Resultat och Analys

I detta kapitel kommer resultat och analys att presenteras och för att få en tydlig helhetsbild kommer dessa delar att integreras och redovisas under olika rubriker. Rubrikernas indelning i denna del är gjord utifrån vår kodning och tematisering av intervjumaterialet.

Resultat och analys grundar sig på våra sju intervjuer, tidigare forskning, och teoretiska verktyg. Intervjupersoner och kommuner är avidentifierade och vid hänvisning till empiri och citat hänvisar vi till intervjuperson och kommun enligt följande:

Intervju 1	Lisa i Småstad
Intervju 2	Sara i Lagomstad
Intervju 3	Anna i Mindrestad
Intervju 4	Tobias i Mindrestad
Intervju 5	Emma i Mellanstad
Intervju 6	Mattias i Mellanstad
Intervju 7	Kalle i Litenstad

De kommuner vi har besökt och genomfört intervjuer i har alla varit relativt små, folkmängden varierar mellan cirka 7 000 och 40 000 invånare. Antalet placeringar i kommunerna har därmed inte varit så många, mellan 20 och 40 placeringar per år förutom en kommun som hade cirka 120 placeringar. Våra intervjupersoner bestod av sex familjehemssekreterare och en barnsekreterare med varierande erfarenheter i dessa respektive. Alla förutom två hade arbetat i familjehemsvården i flera år och dessa två hade endast arbetat i några månader, varav den ena var nyexaminerad sedan januari 2015.

6.1 Föreställningar

6.1.1 Beskrivning av oplanerade avbrott

När man har en stadigvarande placering och sen så plötsligt så är det någonting som skiter sig och att man bara: ”Shit vad gör vi nu, det här funkar inte!” det är ju ett plötsligt avbrott. (Tobias, Mindrestad)

Många utav respondenterna beskriver oplanerade avbrott likt Tobias, att det är någonting plötsligt som händer i placeringen och att den blir tvungen att avbrytas. Det kan exempelvis vara att familjehemssekreterarna upptäcker något som gör att de måste avbryta placeringen (Lisa, Tobias & Emma). Lisa i Småstad berättar om ett tillfälle då de avbröt en placering på grund av alkoholproblem i ett familjehem. Om ett barn signalerar eller säger att det inte

fungerar av olika skäl och familjehemssekreterarna har försökt stödja familjehemmet utan resultat, kan de också behöva gå in och avbryta placeringen (Anna). Placeringar kan även avbrytas oplanerat om ett barn rymmer eller om biologiska föräldrarna begär hem sina barn (Emma & Mattias). För Sara innebär ett oplanerat avbrott att familjehemmet säger upp sig för att de exempelvis inte orkar längre.

Under våra intervjuer refererar flera respondenter sina föreställningar gällande oplanerade avbrott till Vinnerljung, Sallnäs och Kyhle Westermarks (2001) myntade begrepp *sammanbrott*. Med sammanbrott menas att vården avslutas oplanerat eller på ett sätt som det inte var tänkt från början utifrån socialtjänstens sida, alltså att någon av parterna avbryter placeringen och att vården för tillfälligt avslutas. Under detta begrepp kan alltså flertalet beskrivningar ingå och resonemangen som förts har därmed varit olika. Lisa beskriver oplanerade avbrott som sådana vilka de själva har initierat, medan Emma och Mattias förklarar det med barn som rymmer. Allas föreställningar kan dock placeras under sammanbrottsbegreppet. En del respondenter tycks vara osäkra när de ska beskriva ett oplanerat avbrott medan andra förfaller vara säkra på sin sak. Osäkerheten visade sig genom att de ställde motfrågor om hur vi definierade begreppet.

6.1.2 Beskrivning av planerade avbrott

Bland familjehemssekreterarna finns det varierande föreställningar om vad som är ett planerat avbrott och det blir tydligt att det inte finns någon enhetlig beskrivning av begreppet. En del menar att ett planerat avbrott är en hemflytt eller återflytt, när barnen flyttar hem till sina biologiska föräldrar igen och det har planerats och förberetts innan flytten sker. Tobias i Mindrestad beskriver att ett planerat avbrott också kan innebära att barnet är tillfälligt placerat i jourhem och ska flytta antingen hem till biologiska föräldrarna eller till ett mer permanent boende. ”(---) Planerat kan ju också vara att man först placerar dem i ett jourhem för att ge dem tid, att nu ska vi hitta det bästa familjehemmet till dem. Då är det ju med planerat.” (Tobias, Mindrestad). Dessa beskrivningar av begreppet stämmer överens med hur Skoog (2013) framställer planerade avbrott. Skoog använder sig dock av beteckningarna *planerade flyttningar* och *byten av vårdmiljöer*. I ett par intervjuer framkommer det att planerade avbrott också kan ske när familjehemssekreterarna märker att familjehemmet inte kan svara upp mot barnens behov eller om det framkommer ytterligare behov hos barnen (Lisa, Sara & Anna). Då väljer de att planera för en omplacering för att hitta ett annat familjehem som fungerar bättre (Emma & Lisa). Sara i Lagomstad uttrycker sig följande om planerade avbrott:

Det är ju en definitionsfråga tänker jag. Är oplanerade avbrott de när man flyttar samma dag eller? För att även om det blir en uppsägning så kan man ju planera... Jag vet inte om jag är ute och cyklar. Planera avbrott ja, någonstans planerar man ju inte för ett avbrott. Inte för mig i alla fall. (Sara, Lagomstad)

Under samtliga intervjuer fick vi intrycket av att det var svårt att beskriva föreställningar om vad som var planerade avbrott. Respondenterna fick tänka till en del och flera pratade egentligen omedvetet kring vad Vinnerljung, Sallnäs och Kyhle Westermarks (2001) benämner som oplanerade avbrott (sammanbrott). Dessa två olika sorters avbrott gick alltså in i varandra i beskrivningarna. Exempelvis uttrycker sig Sara på följande vis: ”Alltså, de vi har tagit initiativ till själva, det är ju planerade sammanbrott.” Likaså Mattias: ”Ja, det skulle väl mer definieras som att man säger upp sig eller att vi säger upp.” Ett avbrott som familjehemssekreterarna tar initiativ till själva skulle kunna vara ett planerat avbrott där familjehemssekreterarna ser att det kan vara passande att planera inför en hemflytt eller flytt från ett jourhem. Likväl kan det dock vara ett oplanerat avbrott om familjehemssekreterarna exempelvis upptäcker något som gör att barnet av olika anledningar inte längre kan bo kvar. Som vi kan se är det inte helt självklart vad som utgör ett planerat avbrott, men frågan är om det verkligen behövs en enhetlig beskrivning av begreppet? En homogen beskrivning skulle möjligtvis kunna underlätta för alla inom verksamheten när de pratar om det samt utgöra en möjlighet att lära av varandra om hur man bäst kan hantera och arbeta med planerade avbrott. Men behöver vi sätta en etikett på allt vi pratar om? Kan man föra givande diskussioner kring olika fenomen även utan homogena beskrivningar? Enligt socialkonstruktivismen finns det ingen enda sanning utan all kunskap är konstruerad (Friedland & Alford 1991). Med detta i åtanke är det kanske inte möjligt med en enhetlig beskrivning. Burr (2003) menar att det finns flera verklighetskonstruktioner och varje konstruktion skapar olika beteenden hos människan. Detta skulle innebära att sekreterarna handlar olika beroende på hur deras föreställningar av avbrotten är konstruerade.

6.2 Erfarenheter av oplanerade och planerade avbrott

6.2.1 Orsaker

I våra intervjuer kan vi urskilja några återkommande teman för vad som anses vara orsaker till oplanerade avbrott i placeringar. Någoting som alla berör är matchningen mellan barnet och familjehemmet. Samtliga respondenter ger intryck av att matchningen är viktig för att undvika avbrott. ”Att matchningen inte har fungerat. Att man har haft för bråttom” (Tobias,

Mindrestad). Anna och Tobias i Mindrestad menar att det också kan handla om att de har haft för bråttom eller att det har slarvats i utredningsförförandet. Detta styrks i Sinclair, Wilson & Gibbs (2005) studie, ”Poor matching was related to poor outcomes in the first year” (s. 244). Egelund (2010) och Rostill-Brokes et al. (2010) påpekar i sina studier att brist på tid och begränsade resurser kan leda till att många placeras akut utan en ordentlig förberedelse eller utredning. Inom en verksamhet kan det finnas flera institutionella logiker som konkurrerar. När logiker konkurrerar kan det finnas en osäkerhet över vilken eller vilka som ska användas. I vårt intervjumaterial kan vi urskilja dels en resurs- och tidslogik och dels en matchningslogik, där den förra ibland tar över. Detta leder till att matchningarna inte alltid blir helt genomtänkta på grund av tidsbrist eller till följd av en snäv tidsram som måste följas (Anna, Tobias & Sara). Om matchningen inte är helt genomtänkt kan det leda till avbrott som grundar sig i skäl som kan vara kopplade både till familjehemmet eller barnet.

Mattias och Anna beskriver att orsaker kan bero på att familjehemmet inte har fått tillräcklig med information om barnet före placeringen. De berättar om tillfällena då familjehemmen får hem barn som har större svårigheter än vad de förväntat sig och där familjehemmen känner att det är information om barnet som tidigare undanhållits dem. ”(---) Och allra helst, är det då ett nytt familjehem så är det ju inte så lätt för dem. De kanske hade tänkt att uppdraget skulle varit lättare” (Anna, Mindrestad). Bristande information om barnet till familjehemmet är något som även Brown och Bedner (2006) uppmärksammar i sin studie som en ökad risk för instabilitet i familjehemsvården.

Det är väl nära hela situationen blir för mycket för familjehemmet att hantera. Att familjehemmet blir överbelastat. Att man känner att det är en ökad stressnivå någonstans hos familjehemmet är min erfarenhet. Där familjehemmet inte vet hur man ska hantera situationerna och att de tillslut ringer för minsta lilla grej. (Sara, Lagomstad)

Sara, liksom flera andra respondenter, lyfter fram att avbrott kan inträffa på grund av att det blir för mycket för familjehemmet att hantera och de inte orkar mer. Det kan jämföras med siffrorna i Socialstyrelsens rapport (2012b) om oplanerade avbrott i familjehemsplaceringar där det framkommer att familjehemmen tar initiativ till 45 procent av avbrotten. Utifrån dessa siffror och vårt intervjumaterial kan vi tolka det som att familjehemsuppdraget i flera fall sällan är okomplicerat. Familjehemmen är inte alltid så rustade inför uppgiften som de först

trodde sig vara (Kalle). Barn som haft det extra besvärligt hemma kan ha ett beteende som familjehemmet har svårt att hantera (Lisa, Mattias & Kalle).

Barnets ålder är också avgörande, avbrott är mer förekommande bland tonårsplaceringar eftersom de ofta har mycket med sig i bagaget (Lisa, Sara, Mattias & Kalle). Detta kan jämföras med tidigare forskning som påvisar en förhöjd risk för oplanerade avbrott om barnet har manifesterade beteendeproblem, är äldre och har erfarenhet av tidigare placeringar (Jönsson 1995; Vinnerljung, Sallnäs & Kyhle Westmark 2001; Sinclair, Wilson & Gibbs 2005). Det var ingen respondent som resonerade om en förhöjd risk för avbrott för de barn som tidigare varit med om placeringar. Detta var heller inget som de direkt tillfrågades om, utan respondenterna fick prata fritt utifrån vad de trodde var de huvudsakliga orsakerna utifrån deras egen erfarenhet. På så sätt konstruerade och framställde de själva sin syn på orsaker till oplanerade avbrott. Orsaker till oplanerade avbrott kan förstås med hjälp av attributionsteorier som handlar om hur människor förklarar situationer eller beteenden med orsaker och motiv. När ett oplanerat avbrott sker, tillskriver familjehemssekreterarna händelsen med en orsak för att kunna sätta in det i ett sammanhang. Heider (1958) menar att detta görs för att skapa en ordning och för få en sammanhängande bild av omvärlden. Genom att familjehemssekreterarna tillskriver de oplanerade avbrotten orsaker kan de se ett mönster kring varför det sker. Genom att ha ett mönster blir det senare lättare att arbeta mer förbyggande och för att kunna förutse när ett oplanerat avbrott är på väg att ske.

6.2.2 Förekomst och instabilitet

Förekomsten av oplanerade och planerade avbrott är något som inte är helt givet i kommunerna. Familjehemssekreterarna har kunskap om antalet barn som är placerade men få vet hur många av dessa som faktiskt avbryts. Många säger att det är något som förekommer men att det inte är något som är särskilt vanligt förekommande (Emma, Lisa & Kalle). I Vinnerljung, Sallnäs & Kyhle Westmark (2001) rapport från Socialstyrelsen om sammanbrott vid tonårsplaceringar och ungdomar framkommer det att cirka 50 procent av alla familjehemsplaceringar avslutas inom fem år genom oplanerade avbrott. Utifrån detta resultat får vi en uppfattning om att oplanerade avbrott är relativt vanligt inom familjehemsvården, men däremot överensstämmer det inte alls med vårt intervjumaterial. En förklaring till denna diskrepans skulle kunna vara tidsaspekten, att rapporten från Socialstyrelsen nästan är från 15 år tillbaka. En annan förklaring skulle kunna vara att rapporten fokuserar på tonåringar och därmed ger en missvisande bild. Vinnerljung, Sallnäs & Kyhle Westmark (2001), Jönson

(1995) samt våra respondenter menar att oplanerade avbrott är mer förekommande bland äldre barn. I Skoogs (2013) studie av barn i alla åldrar framkommer en sammanbrottsfrekvens på 29 procent inom två år men med variation beroende på ålder. För tonåringar var resultatet 39 procent. Om vi har en kommun med cirka 30 placeringar och vi utgår från Skoogs (2013) resultat med en sammanbrottsfrekvens på ungefär 30 procent, så innebär det att ungefär 9 barn av dessa 30 kommer vara med om ett oplanerat avbrott inom två år. Det är ungefär fyra till fem barn under ett kalenderår. Om vi utgår från detta kan vi se ett mer liknande samband med våra respondenters svar. Dessa siffror stämmer mer överens med våra respondenters svar, till skillnad från Vinnerljung, Sallnäs & Kyhle Westermarks (2001) resultat.

I den svenska lagstiftningen finns det en intention om att barn som vårdas i ett annat hem än det egna ska återförenas med sina föräldrar när syftet med vården har uppnåtts (prop. 2002/03:53). Ett mål med placeringen är alltså att barnet ska kunna få komma hem till sina föräldrar igen. Ward (2009) menar att instabiliteten i familjehemsvården skulle kunna vara en konsekvens av detta, att barn som placeras ska återvända hem inom en viss inte alltför avlägsen framtid. Han menar att familjehemssekreterarna redan i början av en placering har en tanke om att planen endast är temporär och att barn ibland kanske kommer hem för tidigt för att de ska uppfylla målet. Detta kan leda till oanade följder där det finns en risk att utredningen inte utförs helt korrekt eller att de nöjer sig med en matchning som inte är helt klockren, eftersom familjehemssekreterarna har som avsikt att barnet ska återvända hem till sina biologiska föräldrar inom ett par år. Många av våra respondenter påpekar dock att det alltid finns en tanke om en uppväxtplacering när man placerar barn. ”När vi matchar måste vi ju tänka att det kan bli en uppväxtplacering. Vi har haft något familjehem som sagt: ’Ja, men ett par år kan vi tänka oss!’ Det går ju inte. Vi vet ju aldrig. Man kan inte vara familjehem och ha en tidsgräns” (Sara, Lagomstad). På sätt och vis bekräftar Sara Wards (2009) påståendet om att tanken kring temporära placeringar kan leda till instabilitet i familjehemsvården, när hon hävdar att man inte kan sätta en tidsgräns vad gäller placeringar av barn. För även om intentionen med placeringen är att barnet ska flytta tillbaka till de biologiska föräldrarna måste fortfarande barnets bästa komma i första hand.

6.2.3 Problem och reaktioner

Resultatet från intervjumaterialet pekar på en allmän uppfattning om oplanerade avbrott som ett misslyckande. Ett misslyckande för familjehemmen, men också för barnen och för sekreterarna själva. Under intervjuerna framkommer det att det inte är bra för barnen att flytta runt och att en omplacering alltid är ett misslyckande eftersom barnen ska in i ett nytt

sammanhang och knyta an till nya personer (Sara, Anna, Emma, Tobias & Kalle). Tobias menar att barnen också kan känna sig ratade och undra vad de har gjort för fel.

R: (...) För det är alltid ett misslyckande känner jag, när det blir ett sammanbrott.

M: Menar du från er sida?

R: Ja, det är det ju. Det är ett misslyckande för att man känner att hur det än är så har barnet ju kommit in i familjen. Och ändå om barnet inte har gjort det så är det ju ett nytt anknytningsmönster för barnet, nya personer för barnets trygghet. (Tobias, Mindrestad)

R: Det är ju ett misslyckande, det är ju ingenting som man tycker är roligt. Ja, någonstans för barnen är det ju att de får flytta från sina föräldrar och sen så får de flytta en gång till, alltså vart hör de hemma någonstans, det är klart att de påverkas. (Kalle, Litenstad)

Utifrån attributionsteorin skulle vi kunna säga att Tobias och Kalle attribuerar misslyckandet till sig själva, till något som de själva har gjort eller hade kunnat göra. Dessa misslyckanden grundar sig således i familjehemssekreterarnas arbete. Emma och Mattias menar att även familjehemmen mår dåligt av avbrotten och att de önskar att familjehemmen inte skulle beröras så allvarligt och personligt. Utifrån familjehemssekreterarnas föreställningar kan vi tolka detta som att även familjehemmen attribuerar misslyckandet till sin egen förmåga. Detta går inte helt i hand med Weiners (1999) och Heiders (1958) resonemang kring egocentrisk attribution som innebär att människor sällan attribuerar misslyckande till sig själv. Misslyckanden brukar istället förklaras med yttre faktorer som ett sätt att försvara sin självkänsla (Weiner 1999). Heider (1958) menar dock att om det endast är en person av många som når framgång eller misslyckande så tillskriver vi det den personen. Om det däremot är många eller alla i en stor grupp som når framgång eller misslyckanden, attribuerar vi framgången eller misslyckandet till själva uppgiften eller omgivningen. Eftersom oplanerade avbrott inte beskrivs som vanligt förekommande i verksamheterna skulle vi utifrån ovanstående resonemang kunna förstå familjehemssekreterarnas attribuerande av misslyckandet till sig själva.

Samtidigt som avbrotten beskrivs som ett misslyckande menar många att detta inte behöver vara enbart negativt. Anna och Kalle anser att ett avbrott i vissa fall kan vara positivt, exempelvis om barnet bor i ett hem som det inte trivs i. Detta är något som även Ward (2009) samt Jönson (1995) belyser i sina studier. Oplanerade avbrott kan vara positivt när det leder till en stabilare placering i framtiden men negativt då ständiga omplaceringar och avbrott inte är bra oavsett deras orsak (ibid). Emma påpekar att det alltid är negativt för barnen vid en omplacering, medan Anna anser att avbrott kan vara positivt eftersom det inte är bra för ett barn att bo i ett hem som de inte trivs i. Lisa och Emma hävdar att avbrott inte är ett särskilt stort problem eftersom de inte tycker att det är särskilt vanligt förekommande i deras kommuner. Lisa menar att det inte behöver vara ett problem om man har en bra rekrytering, vilket hon anser att man har i Småstad. Mattias däremot anser att oplanerade avbrott alltid är ett problem och det är något som de ständigt pratar om i Mellanstad. Utifrån ovanstående blir det tydligt att respondenterna har delade åsikter kring om avbrott är ett problem eller inte. Detta kan kopplas till Jönsons (1995) ifrågasättande resonemang kring avbrott som misslyckande. Han menar att det är omständigheter som hör samman med barnet och placeringen som avgör om det oplanerade avbrottet ses som ett misslyckande eller inte. Det går alltså att se avbrottet från skilda perspektiv och det avgör om det ska betraktas som ett misslyckande eller inte.

Kalle däremot menar att det är svårt att undvika avbrott när man arbetar i familjehemsvården.

Nä, det är en del av jobbet. Jag tror inte att det går att jobba med familjehemsvård utan att det blir sammanbrott ibland. För det är så svårt. Det är en sådan svår situation, att som barn komma och bo i en annan familj och det är så svårt för ett familjehem att ta emot ett barn med stora behov och även om de gör allt, är duktiga och kompetenta och tar emot stöd så finns det situationer när det inte går. Det ligger liksom i familjehemsvårdens natur.
(Kalle, Litenstad)

Kalle menar på så sätt att avbrott är svårt att undvika när man arbetar inom familjehemsvården och detta kan tolkas som en avbrottslogik som finns inom verksamhetsområdet familjehemsvård. Enligt Glynos (2008) kan institutionella logiker delas in i politiska, sociala och fantasmatiska. Fantasmatiska logiker ger oss förståelse för hur och varför händelser sker och ger förklaringar till vad som ligger bakom en viss händelse.

Avbrottslogiken kan ses som en fantasmatisk logik som ger oss en viss förståelse för varför det sker avbrott i familjehemsvården, dvs. att det är en del av själva arbetet. Givetvis finns det olika givna orsaker som gör att ett avbrott sker, exempelvis barn som rymmer eller familjehemsföräldrar som inte orkar mer, men avbrottslogiken i detta fall ger oss en förklaring till varför det förekommer i verksamheten. Kalle menar att det är oundvikligt att arbeta med barn som placeras utan att det någon gång avslutas oväntat. Detta kan förstås utifrån att det i socialt arbete finns det en inbyggd osäkerhet. Arbetet med människor innebär en osäkerhet i sig, på grund av att människor inte är förprogrammerade maskiner, och att det därför är svårt att fastställa hur personer ska reagera eller uppträda i framtiden. Att arbeta med att placera barn innebär således en osäkerhet över hur barnet eller familjehemmet ska reagera över placeringen (Ponnert 2013).

6.2.4 Vad som händer sen

Vad som händer efter ett oplanerat eller planerat avbrott beror på bakgrundsorsakerna (Tobias & Anna). Om familjehemmet har sagt upp sig brukar familjesekreterarna gå in och stötta tills dess att de har hittat ett nytt familjehem och därefter blir det en omplacering. Vid mer plötsliga avbrott får barnet oftast placeras tillfälligt i jourhem. Vid planerade hemflyttar arbetas de aktivt med barnet hemma hos de biologiska föräldrarna för att det ska bli så bra som möjligt där (Tobias, Anna, Emma & Mattias).

Tobias och Sara berättar att de ofta får en föraning om ett oplanerat avbrott är på väg att ske och att det sällan kommer från ingenstans. De beskriver avbrottet mer som en process. Det kan vara att man inte får gensvar från barnet eller att hon är utagerande på olika sätt, eller en familj som inte riktigt orkar eller vill mer. Att det blivit svårare och svårare och att familjehemssekreterarna har försökt hjälpa till och stötta upp, men att familjehemmet till slut ändå inte orkar med situationen. Sara liksom flera andra respondenter hävdar att det väldigt sällan är något familjehem som slänger ut barnet men att det ändå kan bli lite påskyndat. ”(---) Det blir ju lite bråttom på något sätt att hitta en lösning och... Det är ju inte bra för barnet att vara kvar i familjen om man inte är önskad. Så då försöker vi hitta en lösning så fort som möjligt.” (Sara, Lagomstad)

Samtliga respondenter menar att samtalet är betydelsefullt för en fortsatta placering eller för att nästa ska bli så pass bra som möjligt. Det är viktigt att samtala om vad som har hänt och varför det har hänt med familjehemmet, barnet och ibland även de biologiska föräldrarna efter att ett avbrott har inträffat (Sara & Anna). Emma och Mattias tycker det är viktigt att lyfta

fram vad som har fungerat och vad som inte har fungerat. Respondenterna menar att samtalen även är väsentligt för att alla parter ska kunna få ett bra avslut (Sara, Mattias & Emma). De riktlinjer som sekreterarna ska följa när de arbetar med barn kan ses som sociala logiker (Glynos 2008). Inbyggt i familjehemssekreterarnas verksamhet finns det flera sociala logiker över hur de ska arbeta med barn som placeras samt normer och regler för hur handlandet ska ske. Logiken gör att de vet hur de ska arbeta för att uppnå verksamhetens mål (ibid.). Samtalet med alla inblandade parter lyfts fram som viktigt efter ett avbrott och kan ses som en social logik i arbetet med placerade barn, en så kallad samtalslogik. Logiken gör också att de får legitimitet bland resten av svenska befolkningen för det arbete de utför. Sker ett avbrott kan legitimiteten utmanas och det är viktigt att arbeta i överrensstämmelse med logiken för att det inte ska uppstå ett legitimitetsunderskott. Samtalslogiken kan också ses utifrån attributionsteorin. Som tidigare redogjorts för så attribuerar sekreterarna händelsen till att det blir ett avbrott med en orsak i syfte att få en helhetsbild över händelseförloppet. Det gör att de vet bättre vad de ska göra *efter* ett avbrott och vet hur de ska handla beroende på orsak. Våra respondenter lyfter fram samtalslogiken som ett betydelsefullt inslag efter ett avbrott. Med utgångspunkt i attributionsteorin kan vi konstatera att om orsaken är känd är det lättare för sekreterarna att utforma samtalet utifrån vad som är viktigast att fokusera på. Mattias berättar följande om samtalsskedet efter ett avbrott:

Ja, då beror på vem man är ovän med då (*skratt*). Det bästa är så klart om man kan ha samtal med familjehemmet förstås och gå igenom vad som har hänt och vad som har varit bra och mindre bra och så vidare och så vidare. Det är inte alltid det är möjligt, vissa stänger bara dörrarna och så är det så. (Mattias, Mellanstad)

I ovanstående citat kan vi se en viss typ av svårighet vid tillämpningen av samtalslogiken i praktiken. Mattias menar att det inte alltid är möjligt att fullfölja logiken, eftersom alla inte har lust eller vill prata beroende på avbrottets omständigheter. Vad som händer efter ett avbrott, framhåller Mattias, beror därför på vem du är ovän med, alltså de som inte stödjer att avbrottet inträffade. Samtalslogiken är en viktig social logik i familjehemsarbetet men samtidigt ser vi här en komplexitet vid dess användning.

6.3 Att förhindra oplanerade avbrott

6.3.1 Möte och relationers roll

Grundläggande för att ta emot ett placerat barn är att familjehemmet har ett känslomässigt utrymme (Lisa, Sara & Emma). Med detta menar våra respondenter att familjehemmet bryr sig om barnet och släpper in barnet och låter det bli en naturlig del av familjen. Samtliga respondenter framför att täta besök är viktigt i början av en placering. Dels för att skapa en relation och dels för att minska risken för ett oplanerat avbrott. I början av en placering försöker både barn- och familjehemssekreterare besöka familjehemmet och barnet varje vecka och sedan blir det mindre besök utifrån behov (Kalle, Emma, Anna, Lisa, Sara & Mattias).

Ett familjehem där allt rullar på, där allt fungerar finns ingen anledning att komma var fjortonde dag eller en gång i månaden. Då kommer man varannan eller var tredje månad. Och är det struligt kan man komma en gång i veckan. Det är helt utifrån behovet. (Emma, Mellanstad)

Ja, egentligen får man inte göra någon prioritering. Men någonstans blir det väl att man gör det. När jag kom in i tjänsten som barnhandläggare så hade familjehemmet redan sagt upp sig och ett avslut var på väg. Där kanske man behöver ha en tätare kontakt, men så är det ju på alla handläggartjänster. Vissa ärenden prioriterar sig själva på något sätt. Sen är de andra lika viktiga. (Sara, Lagomstad)

Sara lyfter upp att alla relationer är lika viktiga men på grund av att vissa ärenden är i större behov av hjälp och mer tid, prioriteras dem. Hon menar att man inte alltid har något val och att prioriteringar ibland görs trots att det är mindre bra. Det skulle kunna kopplas till vad Rostill-Brokes et al. (2010) beskriver som socialarbetarnas dilemma. Hon menar att socialarbetarna förväntas ge vård efter alla barns behov samtidigt som de arbetar med väldigt begränsade resurser i form av tid och i vissa fall familjehem. Detta kan även förstås utifrån den resurs- och tidslogik som vi tidigare nämnt om att det inbyggt i logiken föreligger att familjehemssekreterarna har brist på tid för att kunna utföra ett arbete där alla barns behov tillfredsställs lika mycket. Utifrån Saras resonemang tolkar vi det som om resurs- och tidslogiken skapar en indirekt eftersökt prioriteringslogik. Sara säger att de egentligen inte får göra någon prioritering, som om det vore något fel, men samtidigt menar hon också att barnen har olika behov och att en prioritering därmed blir nödvändig. Precis som Emma uttrycker sig

finns det ingen anledning att besöka ett barn eller familjehem varje vecka när allting ser ut att rulla på. Men hur vet man egentligen att allting rullar på om man inte gör besök?

För barn som har bytt familjehem flera gånger kan barnsekreteraren vara en trygg punkt (Lisa & Emma). Emma och Lisa lyfter därför fram vikten av kontinuitet bland sekreterarna för att det ska finnas någon stabil vuxen person i barnets närhet. Lisa menar att de ibland kan bli som en förälder till barnet och Emma kan tycka att det är sorgligt, men att det är bättre än att inte ha någon alls. Detta understryks även av Ward (2009) och Rostill-Brokes et al. (2010) som i sina studier visar att många byten av socialarbetare och en hög personalomsättning påverkar stabiliteten i placeringar.

Vad som också är viktigt för att förhindra avbrott är att det görs en bra inskolning. Att barnet, familjehemmet och de biologiska föräldrarna får förbereda sig inför den kommande flytten (Mattias, Anna & Sara). Anna tror att man tjänar mycket på att ha is i magen och inte stressa fram.

En sak som jag tycker är viktigt är att barnet innan det ska placeras och kanske till och med innan det ska träffa det nya familjehemmet att de får lite foton på det nya familjehemmet och kanske på hur deras hus ser ut och kanske hur det ser ut inne i deras hus. Att det kan vara viktigt för barnet, att de kan få förbereda sig så mycket som möjligt. (Anna, Mindrestad)

Täta besök, bra inskolning och relationer beskrivs som viktiga för en god placering och attribueras och tillskrivs som framgångsfaktorer. De är alltså orsakerna som förklarar framgången i placeringarna. Genom att attribuera dessa komponenter får familjehemssekreterarna mer kontroll över situationen. Detta gör också att de förstår sin verklighet och att den blir mer förutsägbar, vilket i sin tur gör att de i sitt framtida arbete kan fortsätta använda dessa motiv för att uppnå goda placeringar.

6.3.2 Samsynslogik

Relationen mellan familjehemmet och de biologiska föräldrarna beskrivs som betydelsefull för en gynnsam placering. Forskning visar på att relationssvårigheter i början av en placering kan ses som en indikator till ett framtida avbrott (Quinton et al. 1998; Farmer, Lipscombe & Moyers 2006). Många respondenter menar att det kan ta tid att utveckla en relation och förståelse mellan familjehemmet och biologiska föräldrarna. De är inte alltid överens om vad

som är barnets bästa och samarbetet är något som många gånger saknas, familjehemssekreterarna menar dock att det är fullt möjligt att arbeta upp ett samarbete genom att sitta ner tillsammans och prata (Tobias, Anna, Sara & Lisa). Emma och Kalle menar att viktiga faktorer för en lyckad placering är att de biologiska föräldrarna har insikt i och accepterar att de inte kan ta föräldrarollen samt att de är positiva till både placeringen och familjehemmet. Vad som också är väsentligt är att familjehemmet kan förstå de biologiska föräldrarna och att de kan komma överens om barnets umgänge (Lisa & Emma). Lisa menar att det även är viktigt att familjehemmet inte är otrevligt mot de biologiska föräldrarna eftersom det ofta går ut över barnen.

Samarbetet och relationen mellan socialtjänsten, de biologiska föräldrarna och familjehemmet är något som Skoog (2013) och Dahlberg och Forsell (2006) benämner för det tredelade föräldraskapet. Det handlar om att alla har olika ansvar över barnet. I sin studie pekar Skoog (2013) på att barn som har erfarenhet av instabil samhällsvård inte får erfara ett fungerande tredelat föräldraskap.

Man får ju ändå tänka på att man har tagit barnet ifrån dem. Det är svårt att komma överens med den som är bättre än vad man själv är. I deras ögon. Det är jättesvårt och det gäller att försöka sätta sig in i hur det känns faktiskt att få sitt barn omhändertaget. Man kan ju aldrig förstå den sorgen och den frustrationen och ilskan som uppstår av att ditt barn inte kan bo kvar. Ibland kan de förstå att någonting är fel men ibland förstår de ändå inte. (Emma, Mellanstad)

Så, ja, den första tiden är viktig. Om det är möjligt så, det kan ju vara väldigt infekterat för föräldrarna och så där, men att man ändå försöker att få till och skapar, lyckas man skapa en relation redan där eller så. Det blir svårare för föräldrarna och familjehemmet att se negativt på varandra om man har ett ansikte och man har en relation. (Sara, Lagomstad)

Ofta är det tiden för hur umgänget ska utformas som familjehemmen och de biologiska föräldrarna inte kan komma överens om eller förståelsen för varandra. De biologiska föräldrarna ifrågasätter ibland familjehemmets förmåga medan familjehemmet tycker att de är ”jobbiga” på olika sätt. Kalle menar att han vid sådana tillfällen försöker få familjehemmet hysa viss förståelse, men att han ibland även får sätta gränser. Utöver samtalslogiken som tidigare nämnts ser vi här även en samsynslogik i familjehemsarbetet.

Jag försöker få familjehemmen till att ha förståelse. Och sen så ibland på får man ju gränsa också det kanske är en mamma som ringer två gånger om dagen och då får man ju liksom gå in och försöka bromsa så att familjehemmet kan fokusera på det de ska fokusera på, barnet. (Kalle, Litenstad)

6.3.3 Utbildning och stöd

Vi ska ju stötta familjehemmen. I ur och skur. Men ändå se bristerna men vi ska finnas för dem. Det är jätteviktigt att vi finns för dem även om det blir ett avbrott i placeringen så ska vi ändå finnas för dem och handleda dem och så att de mår bra efter avbrottet, de är jätteviktigt. (Emma, Mellanstad)

Alla tycker att handledning för familjehemmen är grundläggande för att undvika oplanerade avbrott. Det är viktigt att stötta, finnas till hands och att visa att familjehemmen är betydelsefulla. Men lika viktigt som handledning är också att finnas med och stötta familjehemmet efter ett avbrott och att ge handledning för att familjehemmet inte ska må dåligt (Tobias, Emma & Anna). Familjehemssekreterarna beskriver en av sina huvuduppgifter som att se till att familjehemmen mår bra och att de ska finnas med under hela vägen. Mattias och Sara lyfter fram att det är viktigt att gå in med extra handledning när situationen kräver. Sara berättar om ett familjehem som hade funderat på att säga upp sig, och i det läget samlades alla för att prata om hur de skulle kunna gå vidare och vad som var bäst för barnet. Det ”köptes” in en psykolog utifrån som gav extra hjälp och som kunde göra en mer djupgående utredning. Detta verifieras av Brown och Bednar (2006) som i sin studie visar att brist på stöd från socialarbetare under placeringen kan vara en bidragande orsak till att placeringen avbryts i förtid.

Att vi ska försöka stötta familjehemmet och visa att de är viktiga. Då känner man ändå att man gör ett bra jobb och att man är stöd för oss, och att man får utbildning och ja, att man är speciell. Så det är väl också förebyggande att vi försöker att finnas till hands så mycket vi bara kan. Att man känner att man inte är själv i det. Det ska inte ta flera dygn innan man får tag på oss om man har någon fråga. Jag tycker vi är väldigt mycket tillgängliga. Det får vi ju ofta höra också. Vi har ju inga telefontider men sitter vi på möte så sitter vi på möte och då ringer vi upp så fort vi kan. Och sitter man och skriver så svarar man alltid. Jag tror att som längst har en familj fått vänta en halv dag. (Tobias, Mindrestad)

Förutom stöd och handledning lyfter Tobias upp det viktiga med att alltid vara tillgänglig. Betydelsen av att vara *mycket* tillgänglig beskriver Tobias som något som familjehemmen uppskattar. En central del i det förbyggande arbetet är även utbildningsinsatser. Enligt 6 kap. 6c § socialtjänstlagen är det krav på att kommunerna ska förse familjehemmen med utbildning, men i två av fem kommuner vi besöker erbjuds ingen. De kommuner som saknar utbildning säger att det beror på att de själva inte är utbildade, tidsbrist eller bristande intresse från familjehemmets sida. Kalle menar att familjehemmen ska vara utbildade, men att det inte alltid är möjligt att organisera det varje termin. Han berättar att det ibland kan gå nästan ett och ett halvt år mellan utbildningstillfällena och att man behöver placera barn innan dess. Det handlar även mycket om familjehemmets praktiska situation, eftersom det inte är säkert att de kan delta på de tider som utbildningen är förlagd. Även om det är ett krav i teorin, är det inte alltid det i praktiken. Emma i Mellanstad berättar att de vill att alla familjehem ska genomgå deras utbildning och att de även upplever att den är väldigt uppskattad av familjehemmen. Enligt Lisa är det få som går den frivilliga utbildningen och hon tror inte det skulle göra någon skillnad om fler fick genomföra den. Trots kravet i SoL om att kommuner ska anordna utbildning för familjehemmen, så förekommer det alltså att vissa kommuner inte tillhandahåller den.

6.3.4 Att matcha rätt

Att titta på barnets behov och åldern på familjehemmet är två faktorer som är viktiga för att matchningen ska kunna bli bra. ”Det finns ju några så där grundläggande på något sätt och det handlar ju om ålder och det är ju att familjehemmet inte får vara för gammalt i förhållande till barnets ålder” (Sara, Lagomstad). Sara och Anna menar att de alltid måste tänka på att placeringen kan bli en uppväxtplacering och därför har familjehemsföräldrarnas ålder en central betydelse i placeringsarbetet. Anna menar att ett familjehem ofta kan vara en familj för livet och vid placeringar bör man tänka att den ska kunna finnas till hands även efter att barnet har flyttat. Hon beskriver 45 år som den ideala åldern, att familjehemsföräldrarna har erfarenhet men ändå många år kvar att fortsätta som familjehem. Sara och Anna tycker också att det är viktigt att låta utredningen ta tid, eftersom de menar att det tar tid att matcha och hitta rätt familjehem för ett barn. Enligt 6 kap. 6 § SoL får barn enligt huvudregeln inte vara placerade längre än två månader i jourhem, men tidsgräns är något som flera respondenter menar överskrider av olika skäl. Sara menar dock att det är viktigare att göra en bra matchning än att gränsen på två månader efterlevs. Här kan vi se att familjehemssekreterarnas matchningslogik går före tidsgränslogiken.

Att göra bra matchningar är återkommande svar när respondenterna ska kommentera hur de arbetar med att förebygga oplanerade avbrott. Detta är något som även forskning påvisar (Skoog 2013; Brown & Bedner 2008; Sinclair, Wilson & Gibbs 2005). Anna och Mattias menar således att en förutsättning för stabila placeringar är att matchningen är god. ”Det är jätteviktigt med matchning. Man vill ju inte riskera att barnet ska behöva byta familj flera gånger” (Anna, Mindrestad).

Men hur vet man när en matchning är bra och vad beskrivs som en bra matchning? I följande citat beskriver Tobias sin syn om vad som utgör en god matchning.

En lyckad placering är väl om man känner att man verkligen kan matcha. Ibland kanske man matchar och tycker den här matchningen är nog rätt bra fast man känner att det inte är fullt ut tusen procent för att det inte är så många familjehem att välja på. Och så gör man ju den bästa matchningen man kan. Men den bästa matchningen är väl om det bara klickar, om det bara liksom funkar. Alltså du vet så där man riktigt känner att familjen är så himla engagerad och att familjen visar på att de verkligen vill ha honom. Det tycker jag nog är en bra matchning. Också när barnet visar och säger: ’Jooo, här vill jag vara. HÄR vill jag vara’. (Tobias, Mindrestad)

Tobias beskriver det ideala matchningsläget som när familjehemmet och barnet trivs med varandra. Hur ofta blir det så? Och vad gör man när man känner att det *inte* är hundra procent rätt? Och kan det någonsin vara hundra procent rätt? Att matcha rätt kan ses som en social logik i familjehemsvården, där matchningen blir en norm och en regel för stabila placeringar. Normen är att matchning är viktigt och det påverkar det dagliga arbetet för sekreterarna. Utifrån våra intervjuer får vi ett starkt intryck av att en bra matchning tyder på ett lyckat arbete. Matchningslogiken är således något som familjehemssekreterarna tror på och den blir viktig för deras arbete. Så när ett avbrott inträffar blir det då ett misslyckande för familjehemssekreterarna såsom Kalle och Mattias uttrycker sig i tidigare citat? Heider (1958) menar att vi attribuerar framgångar till oss själva för att förstärka vår självbild och försvarar på samma sätt egot genom att förklara misslyckandet med yttre faktorer. Goda matchningar kan ses som en framgång och förstärker alltså familjehemssekreterarnas självbild, men hur påverkas dem av sämre lyckade matchningar? Är synsättet något som påverkar utförandet av familjehemssekreterarnas framtida arbete eller har det helt enkelt ingen betydelse?

6.4 Sammanfattning institutionella logiker

Efter denna analys kan vi urskilja ett flertal olika logiker i familjehemsvården. Vi har lyft fram avbrottslogiken som kan användas för att förstå varför det sker avbrott. Vi kan även urskilja en samtalslogik som handlar om hur viktigt samtalet är med alla inblandade parter efter ett avbrott har skett. Samsynslogiken är en annan logik som handlar om samsynen mellan familjehemsföräldrarna och de biologiska föräldrarna. Matchningslogiken och resurs- och tidslogiken är två logiker som vi ofta ser konkurrerar med varandra. Matchningslogiken gäller vikten av en god matchning mellan barnet och familjehemmet men den uppnås inte alltid på bästa sätt på grund av resurs- och tidslogiken.

7. Avslutande diskussion

Vårt syfte med denna studie har varit att undersöka familjehemssekreterares föreställningar och erfarenheter av planerade och oplanerade avbrott i familjehemsvården och vad som enligt deras mening framstår som de huvudsakliga orsakerna samt hur de hanterar dessa. Utifrån syftet formulerades följande frågeställningar:

- Vilka föreställningar har familjehemssekreterarna om oplanerade och planerade avbrott?
- Vilka erfarenheter har de av avbrott i placeringar?
- Hur ser familjesekreterare på bakomliggande orsaker till avbrotten?
- Hur beskriver familjehemssekreterarna bemötandet av det placerade barnet, familjehemsföräldrar och biologiska föräldrar vid avbrott?

7.1 Slutsats

I ovanstående kapitel har vi lyft fram familjehemssekreterares erfarenheter och föreställningar av avbrott. Föreställningen kring vad som utgör oplanerade och planerade avbrott är varierande och familjehemssekreterarna är inte helt säkra i sina beskrivningar. När något oförutsett händer som gör att placeringen avbryts, är en av många beskrivningar av oplanerade avbrott. En återförening med biologiska föräldrarna är det som främst framkommer när det talas om planerade avbrott. Men även att barnen ska flytta från tillfälliga jourplaceringen till mer stabila placeringar. Beskrivningarna av de två olika sortens avbrott går flera gånger in i varandra. Att familjehemssekreterarna har olika beskrivningar av avbrott kan förklaras med det socialkonstruktivistiska perspektivet och att vi skapar vår egen sanning. Beroende på hur vi ser och tolkar det vi är med om så skapas olika sanningar och svar. Förklaringar av något vi är med om behöver inte nödvändigtvis stämma överens med andras förklaringar eftersom vi alla lever i olika kontexter.

De erfarenheter som familjehemssekreterarna lyft fram är flera. En samlad bild är att ett avbrott upplevs vara ett misslyckande. Inte bara för familjehemssekreterarna utan också för barnen och familjehemmen. Våra respondenter lyfter dock fram att avbrott inte behöver vara enbart negativt. Omplaceringar ses alltid som något negativt men de menar att det också kan vara positivt med en omplacering om det leder till att nästa placering blir bättre för barnet. Vi ser att det finns delade åsikter kring om avbrott är ett problem eller inte. Överlag kan vi dock konstatera att våra respondenters erfarenheter av avbrott inte är särskilt positiv. Det är en omständighet som de inte eftersträvar i sitt arbete. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att

en god matchning är betydelsefullt för att förebygga avbrott och uppnå lyckade placeringar. Barnets behov och ålder är två grundläggande faktorer vid matchning. Familjehemsföräldrarna får inte vara för gamla i förhållande till barnets ålder och barnets behov måste matcha familjehemsföräldrarnas förmåga. Goda matchningar leder följaktligen till positiva erfarenheter av familjehemsplaceringar. Bristfälliga matchningar mellan barn och familjehem ses som en av de huvudsakliga orsakerna till att det sker avbrott. Att matchningen blir dålig kan bero på slarv i utredningen eller brist på tid och resurser. Bristfällig information om barnet till familjehemmet, barnets ålder och att familjehemmet inte orkar mer lyfts också fram som orsaker till att placeringar avbryts. Att avbrott sker går inte helt att härleda till en och samma orsak utan är mer en process där det finns flera saker som spelar in och påverkar avbrottets förlopp

Att familjehemssekreterarnas bemötande har en stor roll vid ett avbrott är något som kan slås fast efter våra intervjuer. Samtal och stöttning med familjehemmet, barnen och de biologiska föräldrarna beskrivs som betydelsefullt för fortsatta placeringar. Sekreterarnas bemötande är viktigt på grund av flera faktorer. Dels för hur familjehemmet ser på att ta emot nya barn i framtiden men också för barnet och de biologiska föräldrarnas inställning till en ny placering.

Vad som händer efter ett avbrott menar sekreterarna beror på vad orsaken till avbrottet är men i de flesta fall sker en omplacering. Flera respondenter menar att det bästa för alla parter efter ett avbrott är om det finns möjlighet till ett avslutningssamtal för att prata om vad som hänt och hur det ska fortsättas. Vi kan alltså fastställa att relationen mellan alla inblandade har en stor betydelse för placeringens stabilitet. Det är viktigt att familjehemsföräldrarna har ett känslomässigt utrymme om de ska kunna ta emot ett barn, att familjehemmet och biologiska föräldrarna har en accepterande relation och det finns en trygghet mellan familjehemssekreterare och familjehem och barn. Täta besök är därför viktigt i början av placeringar för att skapa tillit och relation och efterhand kan dessa besök ske alltmer sällan om inte situationen kräver fortsatt tät kontakt. Relationen och samarbetet mellan familjehemmet och biologiska föräldrarna uttalas som viktig för att förhindra avbrott.

Efter denna studie kan vi konstatera att omplaceringar och oplanerade avbrott är ett misslyckande för alla inblandade i en familjehemsplacering. Vår slutsats är att svaga matchningar vanligen är den huvudsakliga orsaken till att ett avbrott sker och goda matchningar behövs för att förhindra detta. Samtal och bra relationer mellan barnet, familjehemmet och sekreterarna har därmed en avgörande roll i en placering.

7.2 Avslutande reflektioner

Vårt arbete skulle kunna ses som en form av utvärdering av familjehemssekreterarnas arbete med avbrott. Resultatet kan omöjligt generaliseras till alla familjehemssekreterare på grund av det begränsade antalet intervjuer och valet av metod. Utifrån våra intervjuer kan vi däremot ge en uppfattning om hur familjehemssekreterare beskriver sitt arbete och erfarenheter av avbrott. Avslutningsvis kan vi därmed fastställa att det behövs en helhetsbild för att förstå ett avbrott och en placering. Det går inte endast att titta på en sak och utan det är flera saker som spelar in.

I denna uppsats har vi valt att genomgående använda oss utav begreppen planerade och oplanerade avbrott. Under intervjuerna blir det dock tydligt att många respondenter istället benämner det som sammanbrott. Vi kan ställa oss frågande om vi borde ha använt oss utav Vinnerljung, Sallnäs och Westermark Kyhle sammanbrottsbegrepp för att göra det enklare och tydligare i samtalet med respondenterna. Vi valde dock att använda oss utav planerade och oplanerade avbrott för att göra studien mer kreativ.

Det är vår förhoppning att vår studie ska kunna läsas som en utvärdering av hur familjehemssekreterare arbetar med avbrott i familjehemsplaceringar. Därmed hoppas vi att det ska kunna bidra till att familjehemssekreterare får en ökad förståelse för vikten av ett bra matchningsarbete och betydelsen av deras bemötande gentemot alla som är inblandade vid en placering. Genom liknande typer av utvärderingar kan vi få kunskap om hur de ska arbetas med avbrott på bästa sätt så att det inte blir ett problem.

I framtiden vore det önskvärt att göra en större studie med både kvalitativ och kvantitativ inriktning för att kartlägga hur vanligt det är med avbrott. I vår studie blev det tydligt att det fanns en osäkerhet för hur vanligt förekommande det är och någon sådan forskning har vi dessutom inte stött på. Den här typen av forskning skulle vara intressant eftersom den bild som många har av dagens samhällsvård är att många tonåringar flyttar runt mellan familjer och institutioner (Vinnerljung, Öman & Gunnarsson 2004). Det skulle vara intressant att jämföra denna bild med den faktiska verkligheten. Dels för att se om avbrott är något som man behöver arbeta mer med eller om bilden inte skulle stämma överens, ifrågasätta varför den uppfattningen finns.

Referenslista

- Agevall, Charlotte (2012) *Våldet och kärleken. Våldsutsatta kvinnors begripliggörande av sina erfarenheter*. Rättssociologiska enheten, Lunds universitet.
- Andersson, Gunvor & Marie Sallnäs (2012) Social barnavård och barns utsatthet. I: Ingrid Höjer, Marie Sallnäs & Yvonne Sjöblom (red.) *När samhället träder in - barn, föräldrar och social barnavård*. Studentlitteratur; Lund
- Angelöw, Bosse & Thom Jonsson (2000) *Introduktion till socialpsykologi*. Studentlitteratur, Lund
- Ahrne, Göran & Peter Svensson (2011) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran & Peter Svensson (red) *Handbok i Kvalitativa metoder*. Liber AB, Malmö
- Brown, Jason D & Lisa M Bednar (2006) Foster parent perceptions of placement breakdown. *Children and Youth Service Review*, 28 (12), 1497-1511
- Bryman, Alan (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber AB, Malmö
- Bryman, Alan (2007) *Social research method*. Oxford University Press
- Burr, Vivien (2003) *Social constructionism*. Routledge
- Carlson, Marie (2002) *Svenska för invandrare- brygga eller gräns? Syn på kunskap och lärande inom sfi-undervisningen*. Göteborgs universitet
- Egelund, Tine, Turf Jakobsen Böcker, Ida Hammen, Martin Olson & Anders Høst (2010) *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*. Det nationale forskningscenter for Velfærd. Köpenhamn.
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2011) Intervjuer... I: Ahrne, Göran & Peter, Svensson (red) *Handbok i Kvalitativa metoder*. Liber AB, Malmö
- Farmer, Elaine, Jo Lipscombe, & Sue Moyers. (2006) Contact with family members and its impact on adolescents and their foster placements. *British Journal of Social Work*, 36, 541–559
- Friedland, Roger & Robert Alford (1991) Bringing society back in: Symbols, practices, and institutional contradictions I: Walter W. Powell & Paul J. DiMaggio (red.) *The New Institutionalism in Organizational Analysis* (red), sida 232–263. Chicago, University of Chicago Press.
- Glynos, Jason (2008) Ideological fantasy at work. I: *Journal of political ideologies*, vol. 13, no 3:275-296
- Hansson, Barbro & Margot, Knutsson (1987) *Åtgärd familjehemsplacering*, Rapport Helsingborgs kommun.

- Heider, Fritz (1958) *The psychology of interpersonal relations*. Chapman & Hall, London
- Höjer Ingrid, Marie Sallnäs & Yvonne Sjöholm (red) (2012) *När samhället träder in - barn, föräldrar och social barnavård*. Studentlitteratur, Lund
- Höjer, Ingrid (2012) *Vård i familjehem. I: Ingrid Höjer, Marie Sallnäs & Yvonne Sjöholm (red.) När samhället träder in - barn, föräldrar och social barnavård*. Studentlitteratur, Lund.
- Johansson, Roine (2002) *Nyinstitutionalism inom organisationsanalysen*. Studentlitteratur AB, Lund
- Jönsson, Håkan (1995) *Sammanbrott i familjehem*. Socialstyrelsen, Stockholm.
- Jönson, Håkan (2010) *Sociala problem som perspektiv, en ansats för forskning och socialt arbete*. Liber AB, Malmö
- Kvale, Steinar & Svend Brinkman (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur AB, Lund
- Linde, Stig (2013) *Konkurrerande logiker - en möjlighet för institutionella entreprenörer? I Kerstin Svensson & Stig Linde (red) Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter. Människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Liber AB, Malmö
- Lindgren, Simon (2011) *Textanalys. I: Katrine Fangen & Ann-Mari Sellerberg (red.) Många möjliga metoder*. Studentlitteratur, Lund.
- Lundh, Lars- Gunnar, Henry Montgomery & Yvonne Wearn (1992) *Kognitiv psykologi*. Studentlitteratur AB, Lund.
- Nationalencyklopedin, reciprocitet, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/reciprocitet>, hämtad 2015-06-10
- Ponnert, Lina (2013) *Osäkerhet - ett nödvändigt uttryck för professionalitet eller ett tecken på okunskap? I: Kerstin Svensson & Stig Linde (red.) Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter, människobehandlande organisationer ur ett nyinstitutionellt perspektiv*. Liber AB, Stockholm.
- Proposition 2002/03:5. *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.* Stockholm: Socialdepartement
- Quinton, David, Alan Rushton, Cheryl Dance, & Deborah Mayes. (1998) *Joining new families: A study of adoption and fostering in middle childhood*. Chichester: John Wiley and Sons.
- Raneke, Andreas (2013) *Antalet barn väntas öka i Sverige*. SCB

- Rostill-Brookes, Helen, Michael Larkin, Amy Toms & Clare Churchman (2010) *A shared experience of fragmentation: Making sense of foster placement breakdown*. Clinical Child Psychology and Psychiatry.
- Ryen, Anne (2004) *Kvalitativ intervju - från vetenskapsteori till fältstudier*. Liber AB, Malmö
- Sahlin, Ingrid (2013) Sociala problem som verklighetskonstruktioner. I: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.) *Perspektiv på sociala problem*, Natur & Kultur, Stockholm.
- Sallnäs, Marie (2012) Institutionsvård för barn och unga. I: *När samhället träder in - barn, föräldrar och socialbarnavård*. Studentlitteratur AB, Lund.
- Skoog, Victoria (2013) *Barn som flyttas i offentlig regi, en studie av förekomst och upplevelser av instabil samhällsvård för barn*. Umeå Universitet
- Sinclair Ian, Kate Wilson & Ian Gibbs (2005) *Foster placement, why they succeed and why they fail*. Jessica Kingsley publishers, London.
- Socialstyrelsen (2005) *Barn och unga - insatser år 2004*.
- Socialstyrelsen (2012a) *Barn och unga i familjehem och HVB. Handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter*.
- Socialstyrelsen (2012b) *Oplanerade avbrott i familjehemsplaceringar av yngre barn och långvarigt placerade barn*
- Socialstyrelsen (2014) *Barn och unga, insatser år 2013*.
- SOU 2011:61. *Vanvård i socialbarnavård, slutrapport*. Slutbetänkande av vanvård i den sociala barnavården.
- SOU 2011:9. *Barnen som samhället svek - åtgärder med anledning av övergrepp och allvarliga försummelser i samhällsvården*. Betänkande av upprättelseutredningen.
- SOU 2009:99. *Vanvård i socialbarnavård under 1900-talet*. Delbetänkande av vanvård i den sociala barnavården.
- Thornton, Patricia & Patricia Ocasio (2008) Institutional logics. I Royston Greenwood, Christina Oliver, Roy Suddaby, Kerstin Sahlin-Andersson (red.) *The SAGE handbook of organizational institutionalism*, SAGE publications ltd London.
- Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.
- Ward, Harriet (2009) *Patterns of instability: Moves within the care system, their reasons, contexts and consequences*. Children and Youth Services Review 31. Centre for Child and Family Research, Loughborough University, Leicestershire, UK

- Wenneberg Barlebo, Soren (2001) *Socialkonstruktivism - positioner, problem och perspektiv*. Liber AB, Malmö.
- Vinnerljung, Bo, Marie Sallnäs & Pia Westermark Kyhle (2001) *Sammanbrott vid tonårsplaceringar - om ungdomar på fosterhem och institution*. Socialstyrelsen
- Vinnerljung (1996a) Fosterbarn som vuxna. Arkiv, Lund.
- Vinnerljung (1996b) Svensk forskning om fosterbarnsvård. Centrum för utvärdering av socialt arbete. Stockholm
- Vinnerljung Bo, Marie Öman & Thomas Gunnarsson (2004) Återplaceringar av barn i dygnsvård (1) - hur vanligt är det? *Socialvetenskaplig tidskrift*, nr 1
- Vinnerljung Bo, Anders Hjern & Marie Öman (2004) Återplaceringar av barn i dygnsvård: II - vad ökar eller minskar risken? *Socialvetenskaplig tidskrift*, nr 2
- Weiner, Bernard & Sandra Graham (1999) Attribution in personality psychology. I Pervin & John (red.) *Handbook of personality theory and research* 2.ed. New York: The Guilford Press.
- Westermark Kyhle, Pia, Bo Vinnerljung, Marie Sallnäs (2002) *Sammanbrott vid tonårsplaceringar i fosterhem och på institution*. Nordisk socialt arbeid
- Åström, Karsten (1988) *Socialtjänstlagstiftningen i politik och förvaltning – en studie av parallella normbildningsprocesser*. Studentlitteratur, Lund

Bilaga 1 Informationsbrev

Helsingborg den 31 mars

Hej,

Vi är två studerande på Socionomprogrammet i Helsingborg vid Lunds universitet som innevarande termin skriver vårt självständiga examensarbete ("C-uppsats"). Vår uppsats kommer att belysa planerade och oplanerade avbrott i familjehemsplaceringar och vi är därför intresserade av att undersöka hur socialtjänsten arbetar med dessa frågor.

Vi vill därför väldigt gärna intervjua dig om olika aspekter på planerade och oplanerade avbrott vid denna typ av placeringar. Intervjun kommer att genomföras på din arbetsplats eller på annan plats om så önskas. Intervjun kommer att ta ungefär 45 minuter. Den kommer att spelas in med diktafon/motsv. för att underlätta analysarbetet av våra intervjuer. Genom att spela in intervjuerna ökar också undersökningens tillförlitlighet.

Under intervjun kommer vi att beakta Vetenskapsrådet forskningsetiska principer. Det innebär att din medverkan är frivillig och att du när som helst kan avbryta ditt deltagande eller avstå från att besvara en viss fråga. Du och kommunen kommer att aidentifieras i uppsatsens resultatredovisning. Det inspelade materialet kommer endast att användas för den nu aktuella studien. Alla ljudfiler kommer att destrueras efter det att uppsatsen har examinerats och godkänts.

Vid frågor eller funderingar är du varmt välkommen att kontakta oss. Vår handledare är Weddig Runquist, lektor på Socialhögskolan vid Lunds universitet

Med vänliga hälsningar

Matilda Liljenberg och Malin God

Bilaga 2 Intervjuguide

Bakgrundsfrågor/inledande

1. Hur länge har du varit yrkesverksam inom socialt arbete? Hur länge har du arbetat med frågor rörande familjehemsvård, totalt respektive här i kommunen?
2. Vad har du för utbildning?
3. Vad är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?
4. Kan du berätta om hur ni arbetar med barn som placeras?
5. Hur förbereds en placering?
6. Hur långa ungefär brukar era placeringar vara?
7. Ungefär hur många barn placeras om året i er kommun?

Avbrott

8. Hur skulle du berätta om en lyckad placering? Från placeringens början till slut. (på kort/lång sikt?)
9. Vad är ett oplanerat avbrott för dig? Kan du ge något exempel.
10. Har ni samstämmig uppfattning inom teamet på vad som utgör ett oplanerat avbrott?
11. Hur skulle du vilja definiera ett planerat avbrott? När är det inte ett planerat avbrott? Kan du berätta om något exempel som du menar svarar mot både ett planerat respektive ett oplanerat avbrott?
12. Hur pratar man kring oplanerade avbrott i er verksamhet?
13. Hur pratar man kring planerade avbrott i er verksamhet?
14. Hur vanligt skulle du beskriva att oplanerade resp. planerade avbrott är hos er?
15. Anser du att oplanerade avbrott är ett stort problem hos er? På vilket sätt?
16. Vad tycker du är de största problemen kring oplanerade avbrott i placeringen? Berätta
17. Ser ni några problem med planerade avbrott?
18. Vad är enligt din uppfattning de huvudsakliga orsakerna till oplanerat avbrott
19. Vilken typ av placeringar leder till oplanerade avbrott? SoL? LVU?
20. Hur skulle du säga att man märker att ett oplanerat avbrott är på väg att ske? Kan du ge exempel?

Socialtjänstens arbete och hantering

21. Vad händer efter att ett oplanerat avbrott har skett? Vad gör ni?
22. Vad händer efter att ett planerat avbrott har skett? Vad gör ni?
23. Kan du berätta hur teamets kontakt och relation är gentemot familjehemsföräldrarna & biologiska föräldrarna?
24. Upplever du att familjehemsföräldrar och biologiska föräldrar har en samsyn om de placerade barnen? (FD om svaret är NEJ, vad tror du är orsaken till det?)
25. Hur arbetar ni inom teamet för att förebygga oplanerade avbrott?

26. Hur arbetar teamet med uppföljning av placeringar?

Avslutning

27. Sammanfattning, Har du något du vill lägga till? Något som inte har kommit upp som du vill säga?